

Využití pracovních sešitů pro „předškoláky“ s přírodovědnou tematikou

Veronika Zezulová

Bakalářská práce
2020

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav školní pedagogiky

Akademický rok: 2019/2020

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Veronika Zezulová**
Osobní číslo: **H17879**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Učitelství pro mateřské školy**
Forma studia: **Prezenční**
Téma práce: **Využití pracovních sešitů pro „předškoláky“ s přírodovědnou tematikou**

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury o didaktických prostředcích využívaných v mateřské škole.
Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti tvorby pracovních sešitů pro mateřské školy.
Příprava metodiky empirické části, stanovení výzkumného problému a cílů výzkumu.
Realizace kvantitativního výzkumu prostřednictvím kvantitativně orientované obsahové analýzy v mateřské škole.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Forma zpracování bakalářské práce: **Tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

Bečvářová, Z. (2003). *Současná mateřská škola a její řízení*. Praha: Portál.
Gavora, P. (2010). *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido.
Majerčíková, J., Kasáčová, B., & Kočvarová, I. (2015). *Předškolní edukace a dítě*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně.
Maňák, J. (2006). *Učebnice pod lupou*. Paido: Brno.
Maňák, J., & Švec, V. (2003). *Výukové metody*. Brno: Paido.
Wiegerová, A. et al. (2015). *Profesionalizace učitele mateřské školy z pohledu reformy kurikula*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně.
York-Barr, J. (2006). *Reflective practice to improve schools: An Action Guide for Educators*. United States of America: SAGE Publications Ltd.

Vedoucí bakalářské práce: **doc. PaedDr. Adriana Wiegerová, PhD.**
Ústav školní pedagogiky

Datum zadání bakalářské práce: **4. října 2019**
Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2020**

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

doc. PaedDr. Adriana Wiegerová, Ph.D.
ředitelka ústavu

Ve Zlíně dne 27. listopadu 2019

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně .....^{15.4.}.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédá k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce je teoreticko–empirického charakteru a zabývá se problematikou pracovních sešitů, které jsou zaměřeny na přírodovědnou tematiku. V bakalářské práci se zabývám základními informacemi, které korespondují s tématem o pracovních sešitech a jejich využívání v mateřských školách. Část mé bakalářské práce se zabývá obsahovou analýzou a výpočtem didaktické vybavenosti vybraných pracovních sešitů, které jsou zaměřeny na přírodovědnou tematiku a jsou využívány v prostředí mateřských škol v ČR. Z výsledků výzkumu je patrné, že nejvhodnějším pracovním sešitem z devíti vybraných pracovních sešitů, ze čtyřech nakladatelství je *Velký, větší, největší sešit Montessori příroda*.

Klíčová slova:

Pracovní sešit, předškolák, didaktický prostředek, didaktická vybavenost učebnic, přírodovědné poznávání.

ABSTRACT

The bachelor thesis has theoretical-empirical character and it is based on problematics of workbooks which are focused on science theme. Bachelor thesis deal with basic information which correspond with science workbooks theme and its utilization at kindergartens. Part of my bachelor thesis deals with content analysis and calculation of didactic equipment of selected workbooks which are exploited at the ambience of kindergartens in Czech republic. From research results is evident that the most suitable workbook of selected nine workbooks from four publishers is „*Velký, větší, největší sešit Montessori příroda*.“

Keywords:

Workbook, preschooler, didactic resources, didactic equipment of textbooks, scientific cognition.

Motto:

„Žije-li dítě káráno, naučí se odsuzovat.

Žije-li dítě v nepřátelství, naučí se útočit.

Žije-li dítě v posměchu, naučí se vyhýbavosti.

Žije-li dítě v toleranci, naučí se smělosti.

Žije-li dítě s pochvalou, naučí se trpělivosti.

Žije-li dítě v poctivosti, naučí se spravedlnosti.

Žije-li v bezpečí, naučí se věřit.

Žije-li přijímáno a obklopeno přátelstvím, naučí se ve světě hledat lásku.“

Dorothy Lew Nolte (In Budíková, Krušinová & Kuncová, 2004)

Ráda bych poděkovala paní doc. PaedDr. Adrianě Wiegerové, Ph.D. za odborné vedení, trpělivost a rady. Také bych ráda poděkovala i za konzultace, poznámky a připomínky k mé bakalářské práci. Dále bych ráda poděkovala paní učitelce z vybrané mateřské školy ve Zlínském kraji za zapůjčení pracovních sešitů a za následné konzultace.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	10
I TEORETICKÁ ČÁST.....	11
1 PRACOVNÍ SEŠIT JAKO DIDAKTICKÝ PROSTŘEDEK.....	12
1.1 CHARAKTERISTIKA DIDAKTICKÝCH PROSTŘEDKŮ.....	12
1.2 ČLENĚNÍ DIDAKTICKÝCH PROSTŘEDKŮ.....	13
1.2.1 Členění dle Maňáka.....	13
1.2.2 Členění dle Rambouska.....	13
1.2.3 Členění dle Choděry.....	15
1.2.4 Členění dle Šimoníka.....	15
2 TEORETICKÉ VYMEZENÍ POJMU PRACOVNÍ SEŠIT.....	18
2.1 VYMEZENÍ POJMU PRACOVNÍHO SEŠITU.....	18
2.2 FUNKCE PRACOVNÍCH SEŠITŮ.....	19
2.3 PRAVIDLA PRO TVORBU PRACOVNÍCH SEŠITŮ.....	22
2.3.1 Didaktické zásady při tvorbě pracovních listů.....	22
2.3.2 Chyby při přípravě pracovních listů.....	24
3 MOŽNOSTI PRÁCE S PRACOVNÍM SEŠITEM V PODMÍNKÁCH MATEŘSKÉ ŠKOLY.....	26
3.1 ZAČLENĚNÍ PRACOVNÍCH LISTŮ DO TŘÍDNÍHO VZDĚLÁVACÍHO PLÁNU (TVP).....	26
3.2 MOŽNOSTI PRÁCE S PRACOVNÍMI SEŠITÝ U PŘEDŠKOLÁKŮ V PODMÍNKÁCH MATEŘSKÉ ŠKOLY.....	27
3.3 PŘÍRODOVĚDNÉ POZNÁVÁNÍ DÍTĚTE V PODMÍNKÁCH MATEŘSKÉ ŠKOLY.....	27
4 KDO JE PŘEDŠKOLÁK V MATEŘSKÉ ŠKOLE.....	31
II PRAKTICKÁ ČÁST.....	33
5 ANALÝZA PRACOVNÍCH LISTŮ A SEŠITŮ PRO PŘEDŠKOLÁKY S PŘÍRODOVĚDNOU TÉMATIKOU.....	34
5.1 CÍLE BAKALÁŘSKÉ PRÁCE.....	34
5.1.1 Hodnocení učebnic.....	34
5.2 CHARAKTERISTIKA SOUBORU.....	35
5.3 POSUZOVANÉ PRACOVNÍ SEŠITY.....	35
5.3.1 Nakladatelství Portál.....	35
5.3.1.1 Šimonovy pracovní listy 24.....	35
5.3.1.2 Šimonovy pracovní listy 22.....	38
5.3.1.3 Šimonovy pracovní listy 26.....	40
5.3.1.4 Hrajeme si a učíme se 1.....	42
5.3.1.5 Hrajeme si a učíme se 2.....	43
5.3.2 Nakladatelství NOMI.....	45
5.3.2.1 Svět předškoláka.....	45
5.3.2.2 Jaro, léto předŠKOLÁKA.....	46
5.3.3 Nakladatelství Svojtka & Co.....	47
5.3.3.1 Velký, větší, největší sešit Montessori PŘÍRODA.....	48
5.3.4 Nakladatelství Albatros.....	49

5.3.4.1	S kamarády do školy 2.....	49
5.4	METODOLOGIE VÝZKUMU	50
5.5	INTERPRETACE VÝZKUMNÝCH ZJIŠTĚNÍ.....	51
5.5.1	Posuzování pracovních sešitů a pracovních listů	51
5.5.2	Nakladatelství Portál	53
5.5.3	Nakladatelství NOMI	57
5.5.4	Nakladatelství Svojtka & Co.....	59
5.5.5	Nakladatelství Albatros	61
6	VÝSLEDKY VÝZKUMU.....	64
6.1	NAKLADATELSTVÍ PORTÁL	64
6.2	NAKLADATELSTVÍ NOMI	65
6.3	NAKLADATELSTVÍ SVOJTKA & Co.....	65
6.4	NAKLADATELSTVÍ ALBATROS.....	66
7	LIMITY VÝZKUMU.....	68
	ZÁVĚR	69
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	71
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	74
	SEZNAM OBRÁZKŮ	75
	SEZNAM TABULEK.....	76
	SEZNAM PŘÍLOH	78

ÚVOD

Pro svou bakalářskou práci jsem si vybrala téma *Využití pracovních sešitů pro „předškoláky“ s přírodovědnou tematikou*. Jako budoucí pedagog jsem si toto téma zvolila z důvodu, že mi přijde velmi zajímavé a zároveň jsem se chtěla o této problematice dozvědět více, než jsem doposud věděla.

V mé bakalářské práci se budu zabývat analýzou vybraných pracovních sešitů, tak bych ráda začala tím, co si vůbec pod pojmem pracovní sešit můžeme představit. Dle mého se každý z nás s jakýmkoliv pracovním sešitem nejméně jedenkrát už setkal.

Domnívám se, že v současné době je v naší společnosti určitý trend, který se týká pracovních sešitů a pracovních listů, a to je ten, že pracovní sešit je jeden z významných prvků, který připraví dítě na první třídu v základní škole. Na současném trhu je spousta pracovních sešitů a listů, které můžeme používat s dětmi předškolního věku pro zdokonalení jejich dovedností, ale těch pracovních sešitů, které se zaměřují pouze na přírodovědnou tematiku bohužel až takové velké množství není.

Má bakalářská práce se zabývá konkrétními pracovními sešity se zaměřením na přírodovědnou tematiku. Já jsem si vybrala devět pracovních sešitů ze čtyřech různých nakladatelství a následně je analyzovala a porovnávala. Také jsem se zabývala didaktickou vybaveností těchto devíti mnou vybraných pracovních sešitů.

Cílem teoretické části je sumarizovat poznatky o didaktickém uchopení práce učitele s pracovními sešity sešitech v podmínkách mateřských škol v ČR. V teoretické části se tedy zabývám pracovním sešitem, jako didaktickým prostředkem, dále tím, co to vůbec pracovní sešit je a jaké má náležitosti, jak se tvoří a taky třeba tím. Dále se v teoretické části zabývám tím, kdo to vůbec předškolák je, a jak děti předškolního věku s pracovními sešity pracují.

V praktické části se zabývám porovnáváním a analyzováním pracovních sešitů. K analýze jsem si vybrala konkrétní metodu, a to kvantitativní obsahovou analýzu vybraných pracovních sešitů. Cílem praktické části je zjistit, jaké pracovní sešity jsou poskytovány dětem v posledním ročníku mateřské školy, dále, jak jsou v pracovních sešitech zastoupena přírodovědná témata a v neposlední řadě má praktická část za cíl analyzovat vybrané pracovní sešity s přírodovědnou tematikou. V praktické části v mé bakalářské práci se zabývám taky didaktickou vybaveností pracovních sešitů, kterou vypočítávám dle určitého vzorečku, a jeho výsledek vyjde v procentech, tím tedy zjišťuji didaktickou vybavenost daných pracovních sešitů.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 PRACOVNÍ SEŠIT JAKO DIDAKTICKÝ PROSTŘEDEK

Pracovní sešity patří do didaktických prostředků. A já předpokládám, že každý učitel ve své praxi využívá didaktické prostředky, aby dosáhl větší efektivity svého výchovně vzdělávacího působení na žáky. Různé didaktické předměty navíc pomáhají dětem si lépe představit nebo osvojit nové poznatky.

1.1 Charakteristika didaktických prostředků

Didaktickými prostředky a jejich kombinacemi působí učitel na žáky, stimuluje je pro učení a navozuje smyslový a rozumový kontakt s učivem. Dále motivuje, uskutečňuje výukovou komunikaci při možnosti střídání a kombinování komunikačních cest, organizuje poznávací proces vcelku i v jeho fázích, řídí reguluje a kontroluje učební činnosti žáků tak, aby bylo ve stanoveném čase dosaženo stanovených cílů. Didaktické prostředky lze proto v obecném pohledu určit též jako nástroje vedení a regulace vyučovacího procesu (Rambousek, 2014).

J. Maňák (2003) rozumí didaktickým prostředkům tak: „Předměty a jevy sloužící k dosažení vytyčených cílů. Prostředky v širokém smyslu zahrnují vše, co vede ke splnění výchovně vzdělávacích cílů.“

Podle Maňáka (2003) jsou didaktické prostředky didaktickou kategorií, která je nezbytná ve vyučovacím procesu.

Jedná se o objekty sloužící k dosažení stanovených cílů. Prostředky obsahují vše, co vede k provedení výchovně vzdělávacích cílů.

Dle Kalhous a Obsta (2002) v oblasti didaktiky napomáhají didaktické prostředky učitelům a jeho žákům při dosažení výukových cílů.

Didaktické prostředky se dělí na materiální a nemateriální. Do materiálních pomůcek můžeme zařadit učebny a jejich vybavení, učební a žakovské pomůcky. Mezi učební pomůcky spadají pracovní sešity, technické prostředky, organizační nebo reprografická technika. Do nemateriálních prostředků patří vše, co je nemateriálního typu. Myslí se tím vyučovací metody, vyučovací zásady nebo organizační formy (Kalhous, Z., Obst, O., 2002).

Janiš (2006) uvádí: „V nejširším slova smyslu jsou didaktickými prostředky chápány všechny prostředky materiální (např. reálné předměty, jevy, názorné pomůcky, tabule aj.) a nemateriální (např. metody, organizační formy výuky aj.) povahy, které přispívají k celkové efektivitě vyučovacího procesu.“

Z tohoto můžeme chápat, že pracovní sešit je zpravidla doplňkem k učebnicím. Pracovní sešit spolu s učebnicí vytváří didaktický textový komplex.

1.2 Členění didaktických prostředků

Můžeme se setkat se spousty autorů, kteří klasifikují didaktické prostředky. Ať už každý autor didaktické prostředky klasifikuje jinak, tak vždy najdeme nějakou rovinu, ve které se alespoň trochu shodují. Díky didaktickým prostředkům je možné dojít k úspěšnému realizování vyměřených cílů.

1.2.1 Členění dle Maňáka

Dle Maňáka (2003) jsou didaktické prostředky jedním ze primárních prvků výchovně vzdělávacího procesu. Ve výchovně vzdělávacím procesu na sebe vzájemně působí čtyři komponenty. Tyto komponenty jsou:

- Obsah výuky, učivo a jeho struktura,
- Učitel, vyučování, zprostředkování učiva žákům, řízení jejich učební činnosti,
- Žák, učení, proces osvojování učiva žáky,
- Didaktické prostředky, učební pomůcky a jiné technické vybavení, umožňující zefektivnit výchovně vzdělávací proces. (Maňák, 2003)

Maňák připomíná, že učitelé se v současné době snaží aplikovat všechny dostupné pomůcky, které jsou zejména moderní a audiovizuální. Možné to je ale pouze za podmínky, že učitelé při své přípravě na vyučování dbají na několik kritérií. Musí brát zřetel na sledovaný cíl, obsah a charakter předváděných jevů, úroveň žáků (rozvoj a znalosti žáků), ovládání nástroje učitelem a podmínky provedení. Dále Maňák zdůrazňuje, jak jsou didaktické prostředky velmi důležitou součástí učebního procesu, tvoří základní pojetí vyučování a zároveň se: *vyvíjejí v závislosti na dosaženém stupni civilizace, kultury a techniky.* (Maňák, 2003, s. 50)

Dle Maňáka je výběr přiměřených didaktických pomůcek vázána na určité podmínky, do kterých patří jednoduchá manipulace s přístrojem, dostatek metodicky zpracovaného materiálu nebo vlastně zhotovená pedagogická náplň. Při volbě odpovídajících pomůcek je kritériem sledovaný cíl, obsah a charakter předváděných jevů, úroveň žáků, ovládání pomůcky učitelem a na závěr podmínky realizace.

1.2.2 Členění dle Rambouska

Rambousek a kol (2014) dělí materiální didaktické prostředky do šesti základních kategorií:

1. Učební pomůcky

Tvoří rozsáhlý podíl výuky mezi didaktickými prostředky. Pomocí nich lze dosáhnout cílů výuky. Mezi učební pomůcky patří učebnice, modely, školní obrazy, promítaná zobrazení, video, audiozáznamy, výukové počítačové programy. Řadí se sem bezprostředně využitelné pomůcky (nástěnné obrazy, učebnice, apod.), ale i pomůcky použitelné, které se dají použít jen s určitým typem zařízení (audio a videonahrávky, počítačové programy apod.)

2. Metodické pomůcky

Jsou vymezené učiteli pro provedení jeho funkce. Odborná literatura z oblasti učitelovy specializace. Pomocí nich si může vybrat příslušnou metodu ve vyučovacím procesu.

3. Zařízení

Řadí se sem materiální didaktické prostředky. Tyto zařízení nepůsobí přímo na náplň výuky a rozhodně se nepoužívají jako učební pomůcky. Můžeme sem zařadit např. školní nábytek, nářadí, různé měřicí přístroje, laboratorní přístroje a jiné zařízení učeben.

4. Didaktická technika

Komplex zařízení a technických systémů, které se používají k vyučovacím účelům. Vyučovací účely umožňují prezentaci některých typů učebních prostředků, realizaci některých forem vzdělávání, zároveň napomáhají k aktivní samostatné práci žáků a slouží k zdokonalení stylu řízení a kontroly činnosti žáků. Řadíme sem třeba tabule, dataprojektory/videoprojektory, počítače, které jsou zapojené do výuky, přehrávače a další přístroje.

5. Školní potřeby

Jsou to prostředky, které využívají především žáci. Mohou to být sešity, štetce, rýsovací potřeby atd.

6. Výukové prostory

Skutečné i imaginární interiéry nebo exteriéry, které jsou určeny k didaktickým účelům. Za odbornou učebnu považujeme dílnu, laboratoř, tělocvičnu, VLE (Virtual Learning Environment). (Rambousek 2014)

Dle Rambouska a kol. (1989) mají největší podíl na obsahu výuky učební pomůcky, a tak objasňuje rozdíl mezi zařízením a didaktickou technikou. Do nedílné složky didaktických prostředků začleňuje také výukové prostory, protože výukové prostory se také podílejí na vyučovacím procesu žáků.

Rambousek označuje za didaktický prostředek vše, co nějakým způsobem působí na žáka v průběhu jeho vyučovacího procesu.

1.2.3 Členění dle Choděry

Kategorizace dle Choděry se projevuje velkou přehledností. Zahrnuje zásadní dělení materiálních didaktických prostředků na didaktický postup a učební pomůcky.

1.2.4 Členění dle Šimoníka

Šimoník (2005) ve své klasifikaci zmiňuje pojem materiální determinanty a dále je rozděluje na:

- a) Školní budovu a její uspořádání
- b) Učební pomůcky
- c) Didaktickou techniku

Tabulka 1: Didaktické prostředky - členění dle Šimoníka – školní budova a její uspořádání

Školní budova a její uspořádání	
Hlavní prostory pro výchovně vzdělávací práci	<ul style="list-style-type: none"> • Standardní učebny, PC učebny, odborné učebny, jazykové boxy, laboratoře, dílny, kuchyně, knihovny, tělocvičny apod.
Prostory pro pedagogické a administrativní pracovníky školy	<ul style="list-style-type: none"> • Ředitelna, kabinety, sborovna, kanceláře
Prostory pro hygienická a zdravotní zařízení	<ul style="list-style-type: none"> • Toalety, umývárny, sprchy
Prostory pro stravování a hospodářskou činnost	<ul style="list-style-type: none"> • Jídelny
Pomocné prostory	<ul style="list-style-type: none"> • Sklady, sklepy

Šimoník poukazuje na to, že samotná budova školy působí na žáka během jeho vyučovacího procesu, škola by tedy měla poskytnout dostačující zázemí nikoli jen pro výuku, ale i pro prožívání volného času.

Tabulka 2: Didaktické prostředky - členění dle Šimoníka – učební pomůcky

Učební pomůcky

Skutečné předměty	<ul style="list-style-type: none"> • Přírodniny, preparáty, výrobky
Modely	<ul style="list-style-type: none"> • Statické, dynamické
Přístroje	<ul style="list-style-type: none"> • Přístroje na měření, počítání, pozorování
Zobrazení – schémata, grafy, diagramy, mapy, plány	<ul style="list-style-type: none"> • Nosiče statických obrazů: diapositivy, diafilmy • Nosiče dynamických obrazů a zvuků: videopásy, filmy • Nosiče počítačových programů: diskety a CD
Zvukové pomůcky	<ul style="list-style-type: none"> • Hudební nástroje, magnetofonové pásy, CD
Literární pomůcky	<ul style="list-style-type: none"> • Učebnici, sbírky úloh, čítanky, slovníky, encyklopedie, knihy, texty psané na tabuli, aj.

Dle Šimoníka by se neměly učební pomůcky využívat jako cíl vyučovací hodiny, ale jako prostředek. Učební pomůcky by měly být snadné na ovládání a zároveň poutavé. Učitel ovšem musí přizpůsobit použití učebních pomůcek hlavně věku žáka a jeho dovednostem a schopnostem.

Tabulka 3: Didaktické prostředky – členění dle Šimoníka – didaktické techniky

Didaktické techniky	
Tabule	<ul style="list-style-type: none"> • Klasická, magnetová a plexitová
Magnetofony, CD přehrávače	
Jazykové učebny	<ul style="list-style-type: none"> • Sluchátková zařízení
Počítače, počítačové sítě	

Dle Šimoníka (2005) mezi didaktické techniky patří i přístroje pro statickou projekci, do kterých můžeme zařadit zpětné projektory, diaprojektory a epiprojektory, dále mezi didaktické techniky patří i přístroje pro dynamickou projekci, což jsou například videomagnetofony, filmové projektory a televizory.

Když bych měla porovnat členění dle Šimoníka například s Maňákem, tak je patrné, že mají téměř obdobné členění učebních pomůcek, ale Šimoník uvádí širokou škálu učebních pomůcek a didaktické techniky. Didaktická technika lze využít v učebním procesu, do kterého mimo jiné můžeme zahrnout i působení školní budovy a její uspořádání. Mezi Šimoníkovi učební pomůcky řadíme ty, které nám dnes přijdou zcela běžné a automatické.

Je pravidlem, že vždy musí učitel přizpůsobit danou učební pomůcku tak, aby odpovídala především věku žáka a jeho schopnostem a dovednostem.

2 TEORETICKÉ VYMEZENÍ POJMU PRACOVNÍ SEŠIT

V následující kapitole se budu věnovat tomu, co vlastně pracovní sešit je, jaké má funkce a jaké jsou pravidla pro vytvoření pracovního sešitu.

2.1 Vymezení pojmu pracovního sešitu

Pracovní sešit je didaktickou pomůckou pro tematický blok či jednotlivé učební činnosti a směřuje žáky k aktivnějšímu a osobnějšímu přístupu k učivu. (Křístková, 2006)

Dle M. Čadílka a A. Lovečka v publikaci *Didaktika odborných předmětů* je pracovní sešit označen jako pracovní učebnice, v níž jsou položeny otázky. Žáci musí většinou odpovědi hledat mimo učebnici. Autoři vidí podstatu pracovního sešitu hlavně v tom, že mají kontrolní a usměrňující funkci.

Dle Čapka (2015) je pracovní sešit chronologicky uspořádaný soubor materiálů, který slouží k procvičení různých úkolů. Dle Čapka se jedná o sešit, který je napůl mezi pracovními sešity a učebnicemi, nicméně rozdíl mezi pracovními sešity a učebnicemi je v tom, že pracovní sešit je vybudovaný na interakci se žákem.

Průcha (1998) v publikaci *Učebnice: teorie a analýzy edukačního média* začleňuje pracovní sešit spolu s knihami, listy, instrukčními příručkami ke cvičebnicím. O pracovním sešitě hovoříme jako o novějším typu didaktického textu, který vznikl oddělením textu cvičebnice od textu učebnice v klasických učebnicích.

V pedagogickém slovníku je pracovní sešit označen jako druh cvičebnice, která obsahuje převážně úkoly a cvičení pro samostatnou práci žáků, většinou se využívají na 1. stupni základní školy (Průcha, Walterová, & Mareš, 2013).

Pracovní sešit zahrnuje úlohy k vybraným částem učiva, jenž mají žáci a studenti v pracovním sešitě řešit samostatně. V podstatě pracovní sešity pomáhají k tomu, aby se zefektivnilo upevňování, procvičování a vytváření dovedností a vědomostí. (Hladílek, 2004)

Dle americké profesorky Cindy Wyels (2011) jsou pracovní sešity a pracovní listy účinnými nástroji k povzbuzení studentů, aby zapojili své mozky. Zároveň je zastáncem názoru, kdy tvrdí, že zásluhou pracovním sešitů se děti učí kvalitněji i v mimoškolním prostředí.

Pracovní sešit plní tři funkce, a to rozvíjející funkce učební strategie, diferenciatní a koordinační funkce. (Mikk, 2007)

Hlavním cílem pracovních sešitů je připravit žáky na životní situace. (Žáčok & Schlarmannová, 2004)

Pracovní sešit můžeme definovat dle spousty autorů a vždy jinak, což můžeme vidět i výše v této kapitole bakalářské práce. Ovšem hodně autorů jsou si ve svých definicích o pracovních sešitech ve své podstatě hodně podobní.

2.2 Funkce pracovních sešitů

Funkcí pracovního sešitu shodně tak jako učebnice „se rozumí role, předpokládaný účel, který má tento didaktický prostředek plnit v reálném edukačním procesu“ (Průcha, 1998, s. 148).

Maňák (2003) učebnici chápe jako učební pomůcku jenž zahrnuje systematický výklad učiva.

Knecht a kol. (2008) učebnici rozumí jako druhu knižní publikace, která je uzpůsobená k didaktické komunikaci svým obsahem a strukturou.

Velmi důležitou funkcí pracovních sešitů je zpětná vazba, ať už pro dítě, rodiče nebo učitele. Právě díky pracovním sešitům může učitel zjistit v jakých oblastech má dítě problémy a následně se na tu oblast zaměřit. Jako další důležitou funkci uvádím funkci rozvíjející učební strategie.

Průcha (1998) uvádí, že funkce učebnic se liší ve významu pro dítě a pro učitele. Pro učitele je význam takový, že si s učebnicí plánuje obsah učiva, i prezentaci obsahu ve výuce, hodnocení vzdělávacích výsledků žáků aj. Pro dítě je práce s učebnicí nápomocná tím, že jde o tzv. pramen, z kterého se žáci učí. To znamená, že si osvojují nejen poznatky, ale i dovednosti, hodnoty, normy, postoje aj.

V odborné literatuře nalezneme spoustu různých klasifikací, ale dle Průchy (1998) je za tu nejpodrobnější klasifikaci na základě funkčně strukturální analýzy klasifikace, kterou vypracoval D. D. Zujev.

Taxonomie D. D. Zujeva:

- **Informační funkce.** Informační funkce utkvívá v tom, že učebnice definuje obsah vzdělávání v určitém předmětu či oboru vzdělávání. I když jde o rozpětí dávkování informací daných k osvojování pro žáky.
- **Transformační funkce.** Transformační funkce je stanovená tím, že učebnice umožňuje přetvoření (didaktickou transformaci) odborných informací ze stanoveného vědního oboru, ze stanovené technické či jiné oblasti tak, aby tyto transformované informace byly dostupné pro žáky.

- **Systematizující funkce.** Učebnice třídí učivo podle smluveného systému do jednotlivých ročníků či stupňů školy a stanovuje také pořadí jednotlivých částí učiva.
- **Zpevňovací a kontrolní funkce.** Učebnice dovoluje žákům pod vedením učitele osvojovat si určité znalosti a dovednosti, procvičovat a upevňovat je. Eventuálně i kontrolovat (pomocí úkolů aj.) jejich osvojení.
- **Sebevzdělávací funkce.** Učebnice stimuluje žáky k samostatné práci s učebnicí a vytváří u nich učební motivaci a potřeby k poznávání.
- **Integrační funkce.** Učebnice umožňuje základ pro chápání a integrování těch informací, které žáci dosahují z odlišných pramenů.
- **Koordinační funkce.** Učebnice garantuje koordinaci při užívání dalších didaktických prostředků, které na ni navazují.
- **Rozvojově výchovný funkce.** Učebnice pomáhá k vytváření různých rysů „harmonicky rozvinuté osobnosti“ žáků.

(D. D. Zujev in Průcha, 1998)

D. D. Zujev chápe tyto funkce učebnice jako soubor jenž se v určité učebnici může provést v rozdílné intenzitě a v rozlišném rozpětí.

Dle Průchy (1998) jsou jednotlivé funkce vzájemně provázané a není je možné chápat odděleně. Zujev tyto funkce, výše zmíněné objasňuje pod vlivem socialismu.

Dle Maňáka a kol. (2007) je zřejmé, že nezávisle na množství funkcí učebnice je můžeme používat v každé fázi procesu vyučování a učení. Tento proces začíná motivací k učení a trvá až po hodnocení míry osvojení a pochopení učivu. Ne všechny učebnice mohou vyhovět všem funkcím v největší možné míře, a proto je třeba podpůrných didaktických prostředků:

Tabulka 4: Funkce učebnic v procesu vzdělávání (Maňák a kol., 2007, s. 15)

FUNKCE	KOMPONENTY
motivační	produkty ICT, videonahrávky
Informační	počítačový software
systematizační	slovníky, mapy
koordinační	knihy odkazů
diferenciační	učebnice
řídící	pracovní sešity
rozvíjející učební strategie	rozšiřující materiály

sebehodnotící	sady testů
vzdělávání k hodnotám	čítanky

Průcha (1998) tvrdí, aby učebnice mohla plnit různé funkce, tak k tomu musí být náležitě vybavena. Musí v sobě zahrnovat komponenty jenž jsou schopny realizovat dané funkce.

Dle M. Čadílka a A. Lovečka má učebnice funkce:

- **Motivační funkce.** Motivační funkce má za úlohu žáky motivovat k aktivnímu vzdělávání, budit jejich zájem o danou problematiku a nutit je přemýšlet. Těmto nárokům nejlépe odpovídá problémově napsaný text.
- **Komunikační funkce.** Komunikační funkce je zaměřena na jazykový aspekt učebnice. Učebnicový text je základním didaktickým článkem obstarané komunikace mezi žákem (příjemcem informace, komunikantem) a autorem textu (komunikátorem), který musí mít vždy na paměti, pro koho je učebnice určena a podle toho volit postup jejího vypracování.
- **Regulační funkce.** Regulační funkce umožňuje žákům v souladu s cílem vzdělání a zákonitostmi vyučovacího procesu osvojovat si poznatky v korektní logické postupnosti a v didaktické spojitosti.
- **Aplikační funkce.** Aplikační funkce u odborných předmětů vychází z úzké návaznosti teorie a praxe. Učebnice má proto zabezpečovat převoditelnost teoretických poznatků a jejich praktické využití.
- **Kontrolní a usměrňovací funkce.** Kontrolní a usměrňovací funkce je založena na užívání vlastní zpětné vazby pomocí kontrolních otázek a úloh v učebnici, které pomáhají zjistit, do jaké míry žák učivo pochopil. Tím, že otázky jsou zaměřeny na podstatné prvky učiva, plní nejen kontrolní, ale i usměrňující funkci při studiu.

Dle německého autora Rökera (2015) si děti využíváním pracovních sešitů mohou lépe procvičit oblasti, které jsou pro děti problémové a dále se na tyto problémové oblasti zaměřit.

Dle Skalkové (2007) mají učebnice tyto funkce:

- Poznávací a systemizační
- Upevňovací a kontrolní
- Motivační a sebevzdělávací
- Koordinační
- Rozvíjející, výchovná

- Orientační

Dle těchto uvedených funkcí je patrné, že školní učebnice má mnoho nezastupitelných funkcí, jak pro učitele, tak pro žáky.

2.3 Pravidla pro tvorbu pracovních sešitů

Pracovní sešit obsahuje pracovní listy. Právě pracovní listy tvoříme vždy pro danou skupinu s konkrétními komunikačními potřebami a vždy máme konkrétně dané oblasti, na které právě tyto pracovní listy tvoříme. Vždy před samotnou tvorbou pracovních listů je velmi důležité si důkladně promyslet, co by pracovní listy měly obsahovat a co naopak stačí napsat a připravit si na tabuli. Pracovní listy by zpravidla měly vycházet ze struktury daných témat, a zároveň mohou doplňovat aktivitu při výuce. Obtížnosti pracovních listů vždy volíme s ohledem na různé stupně pokročilosti žáků. V učitelově snaze by se mělo objevovat zařazení všech dovedností – tím myslím výslovnost, čtení, psaní, poslech, mluvení. Před samotným předáním pracovních listů dětem/žákům. Většina pracovních listů je tvořena tak, aby žákům sloužila nadále jako studijní opora a stejně tak jako další zdroj informací k danému tématu.

Pracovní listy jsou pro učitele jednoduchou, ale hlavně účinnou formou, jak zjistit, kolik si žáci z probíraného učiva pamatují.

2.3.1 Didaktické zásady při tvorbě pracovních listů

Co je vlastně pracovní list? Pracovní list je originální učební materiál, který obsahuje obrázky, gramatické tabulky, různá cvičení a texty. Pracovní list umožňuje aktuálně reagovat na nezbytnosti skupiny a modifikovat se požadavkům žáků.

Didaktické zásady jsou všeobecně platné normy objevující se v každé vyučovací a výchovné situaci. Působí pohromadě v neoddělitelné jednotě a vzájemně se prolínají, ovlivňují a doplňují. Dodržováním didaktických zásad lze dosáhnout stanoveného výukového cíle za co nejoptimálnějších podmínek. (Altmann, 1975)

Šimoník (2005) uvádí, že při tvorbě pracovního sešitu musíme dodržovat didaktické zásady. Mezi hlavní didaktické zásady patří:

- Zásada názornosti,
- Zásada uvědomělosti a aktivity,
- Zásada soustavnosti (systematičnosti),
- Zásada přiměřenosti,
- Zásada trvalosti,

- Zásada vědeckosti,
- Zásada spojení teorie s praxí,
- Zásada zpětné vazby,
- Zásada komplexního rozvoje osobnosti žáka. (Šimoník, 2005)

Zásada názornosti je nejdéle uznávanou zásadou a zdůrazňuje nutnost jednoty smyslového a logického poznání. (Altmann, 1975) Učitelovo počínání v duchu zásady názornosti je obzvláště spojováno se zrakovým vnímáním, naopak opomenutí této zásady může vést k verbálním, formálním a nejasným znalostem žáků. Naopak přecenění zásady názornosti může zpomalovat rozvoj abstraktního myšlení.

Při přípravě pracovního sešitu je velmi důležité se zaměřit na dobré jazykové zpracování. Dále je velmi důležité volit slova tak, aby jim žáci vždy porozuměli. Při přípravě pracovních sešitů se doporučuje cizím slovům se vyhýbat a když je to nutné, tak cizí slova použít, ale vždy vložit za slovo do závorky správný význam použitého slova. Zpracování pracovních sešitů by mělo být přehledné a snadno pochopitelné, přičemž zadané úlohy by měly být vždy přesné a stručné.

Kalhous (2009) popisuje sedm tradičních didaktických zásad:

1. Zásada komplexního rozvoje žáka,
2. Zásada vědeckosti,
3. Zásada individuálního přístupu k žákům,
4. Zásada spojení teorie s praxí,
5. Zásada uvědomělosti a aktivity,
6. Zásada názornosti,
7. Zásada soustavnosti a přiměřenosti.

Zásady číslo čtyři a šest, tedy zásada spojení teorie s praxí a zásada názornosti se výrazně uplatňuje při výuce během přírodovědné vycházky.

Tymráková (2005) ve své tvorbě uvádí několik zásad při tvorbě pracovního listu. Zásady dle Tymrákové jsou:

- a. Předem vymežit téma,
- b. Ujasnit si cíl – určit vhodný typ úloh a zohlednit náročnost učební látky,
- c. Zvolit vhodnou formu – správná velikost formátu pracovního listu, a správná velikost písma (dle věku žáků),

- d. Úlohy řadit v logickém sledu – úlohy by měly být seřazené od nejjednodušších úkolů až k těm podrobnějším úkolům, kdy se podrobnějším úkolům rozumí např.: přesmyčky a doplňovačky),
- e. Střídat různé typy úloh – úlohy v pracovním sešitě by se měly lišit ve formě i v typu myšlenkových operací – když jsou všechny úkoly stejné, tak se ztrácí motivace k plnění úkolů,
- f. Určit délku jednotlivých úloh – čím jsou žáci mladší, tím budou úlohy kratší.

Tymráková (2005) tedy uvádí, že pro tvoření daného pracovního listu je nezbytná nejen znalost z výchozího předmětu, do kterého je pracovní list připravován, ale také znalosti psychologie dítěte, pedagogiky a náležité oborové didaktiky.

Tymráková (2005) uvádí typy úloh, které jsou vhodné pro pracovní listy, které se vytváří právě pro podporu přírodovědných témat. Do pracovních listů s přírodovědným tématem jsou vhodné úlohy s tvořenou odpovědí, úlohy s volenou odpovědí, úlohy přiřazovací a úlohy rozřídovací. Úlohy s tvořenou odpovědí si můžeme představit jako takové, které nám umožňují vybavování názvů např. přírodnin i lidských produktů a to podle obrázku, nebo na podstatě jeho charakteristiky a případně jejich popisu. Úlohy s volenou odpovědí jsou takové, že evokují odpovědi na otázky, zde můžeme zařadit doplňování neúplného textu na základě nápovědy např. vyber odpovědi z nabídky nebo spojováním pojmů. Úlohy přiřazovací prezentují přiřazování pojmů na základě známých pravidel a zákonitostí, což můžeme chápat jako např. spojení čarou, vybarvením, očíslováním nebo zápisem do tabulky. Úlohy rozřídovací nám umožňují třídění pojmů a výrazů do skupin dle společných charakteristických znaků, zde mohou být zařazeny i pojmy, které se přímo neprobíraly, ale žákům jsou jasné.

2.3.2 Chyby při přípravě pracovních listů

Autorky Tymráková, Jedličková a Hradilová (2005) provedly kontrolu pracovních listů pro 1. stupeň a ve své tvorbě uvádějí ty nejčastější chyby při tvorbě pracovních listů. V jejich práci se opakovalo několik chyb a to, že velmi často studenti volili špatnou velikost písma. Velikost písma by vždy zpravidla měla odpovídat věku dětí. Další chybou je nepřehledně členěný text, většinou studenti správně nevyužili formát listu. Nadcházející chybou, které se studenti dopustili je ta, že úlohy nebyly seřazené posloupně dle myšlenkového sledu. Velmi často se v pracovních listech objevují přebytečné, mnohdy nesrozumitelné a nejasně formulované informace. V pracovních listech se kolikrát setkáváme s velkým množstvím

textu, který může žáky odradit od vyplňování pracovních listů. Mnohokrát studenti tvořili otázky s otevřenou odpovědí a nejistě formulovali otázky.

Dle Mrázové (2013) úkoly, které se vyskytují v pracovních listech jsou mnohdy velmi jednoduché nebo naopak příliš složité, tudíž mezi nimi není žádný úkol, který by byl tzv. zlatou střední cestou. Mnoho učitelů volí nevhodné technické parametry, kterými může být například malý či velký formát listů nebo špatně čitelné písmo.

3 MOŽNOSTI PRÁCE S PRACOVNÍM SEŠITEM V PODMÍNKÁCH MATEŘSKÉ ŠKOLY

Pracovní sešity jsou jedním z didaktických prostředků, které umožňují učitelům vést a orientovat samostatnou osobní činnost žáků. S pracovními sešity mohou žáci pracovat jak ve vyučovací hodiny, tak v domácí přípravě. V mateřských školách v ČR samozřejmě nemáme vyučovací hodiny, ale vždy během dopoledne probíhá v mateřských školách řízená činnost, a právě do řízené činnosti bychom mohli zařadit i práci s pracovními sešity.

3.1 Začlenění pracovních listů do třídního vzdělávacího plánu (TVP)

Dle Smolíkové (2006) třídní vzdělávací plán (dále jen TVP) vychází ze školního vzdělávacího programu (dále jen ŠVP). TVP vybírá a upravuje témata a náměty nebo rovnou celé bloky z ŠVP ve vztahu ke konkrétní třídě. TVP je navržen pro konkrétní třídu tak, aby pedagog měl možnost respektovat a rozvíjet další vzdělávací potřeby a možnosti dětí.

„Vzdělávací obsah RVP PV slouží učitelům jako východisko pro přípravu vlastní vzdělávací nabídky. Učitel ji ve školním (třídním) vzdělávacím programu formuluje v podobě, v jaké ji bude dětem předkládat – a to v podobě integrovaných bloků.“ (RVP PV, MŠMT)

V TVP jsou materiály, které jsou jednotlivých učitelů a týkají se vzdělávání v konkrétní třídě. Materiály, které jsou v TVP jsou pracovní, tedy neveřejné. Nejsou předem stanovená pravidla, jak vlastně TVP vytvořit, obzvláště se jedná o vzdělávací plány individuálních integrovaných bloků.

Z mých dostupných zdrojů jsem zjistila, že v každém TVP jsou zakomponované pracovní listy. Nikoliv v TVP nejsou obsaženy konkrétní ukázky pracovních listů. Konkrétní TVP, do kterého jsem měla možnost nahlédnout v sobě měl zakomponované pracovní listy, ale pouze názvem, případně očíslováním konkrétního pracovního listu. Kdybych měla konkrétní TVP popsat tak obsahovalo: úvodní stranu MŠ (s náležitostmi – adresa, kontaktní údaje), obsah, charakteristika TVP a tematické bloky. Tematické bloky v tomto konkrétním TVP byly rozděleny dle ročních období, kdy vždy tato kapitola začínala konkrétními cíli na měsíc X.

Pracovní listy byly v TVP zakomponované do činností, ale vždy tak, že při plánu na měsíc např. září, a to tak, že byl do každé oblasti zařazen pracovní list, např.: oblast „dítě a jeho psychika – oblast psychologická“ – zde jsou vypsány pracovní činnosti např.: „na základě veršů budeme pracovat s grafickým materiálem – grafomotorické hry např. „malujeme jablíčko“, „mašličky pro draka“, „kouř z komína“. Přesně tyto „grafomotorické hry jsou

podloženy pracovními listy, které má učitelka založené ve složkách s přílohami, které jsou řazené dle TVP a dle činností.

3.2 Možnosti práce s pracovními sešity u předškoláků v podmínkách mateřské školy

V podmínkách mateřské školy je práce s pracovními listy samozřejmě specifická, a to už jen například kvůli tomu, že děti v předškolním věku neumí číst. Existují různé metody práce s textem, kdy zdrojem poznání je především slovo. Práce s textem může být reproduktivní – to znamená, že se žák učí informacím, které jsou v textu obsaženy anebo produktivní, u této práce s textem je právě text tím, co podněcuje tvořivou činnost žáka.

Pracovní sešity jsou specifickým textem, jde totiž napůl o učebnici a napůl o skutečný sešit, což činí pracovní materiál. (Vališová et al., 2011)

Dle Atlmanna (1975) pracovní listy náleží k bohatě využívaným prostředkům ve výuce, neboť zajišťují rychlou a kompletně objektivní kontrolu vědomostí žáků.

Jelikož k této problematice nejsou žádné publikace, které by mi dokázaly odpovědět na otázky, které ohledně této problematiky mám, a provedené výzkumy na toto téma se týkají většinou pouze integrovaných dětí, tak jsem se rozhodla, udělat si výzkum samostatně.

Výzkum probíhal mým pozorováním v mateřské škole, kdy jsem měla možnost nahlédnout, jak děti pracují s pracovními sešity / pracovními listy. Samozřejmě jsem měla možnost mé poznatky z pozorování konzultovat s třídní učitelkou v dané třídě, kde probíhal výzkum.

Dle mého je velmi důležité, abychom pracovní sešity / pracovní listy zařadili do průběhu činností v mateřské škole až tehdy, až dítě dospěje svým vývojem k práci s pracovními listy / pracovními sešity.

Musíme brát v úvahu, že práce s pracovním listem / pracovním sešitem v mateřské škole není určená k testování ani k diagnostické úloze.

3.3 Přírodovědné poznávání dítěte v podmínkách mateřské školy

Příroda je v životě dítěte velmi důležitá a sehrává v životě dítěte velmi významnou roli. Příroda je hlavním základem pro realizaci environmentální výchovy (Held in Kolláriková & Pupala, 2010). Vzhledem k tomu, že jsou děti velmi často v kontaktu s přírodou, a to nejen v mateřské škole, tak si často vytvářejí o přírodě a celkově i o světě naivní představy neboli prekoncepty. V přírodovědném vzdělávání se dá s prekoncepty pracovat, ale na druhou stranu mohou být pramenem problémů. V pedagogickém slovníku toto heslo

„prekoncepty“ u dětí v předškolním věku nenajdeme, ale jsou označovány například jako naivní teorie dítěte. Obsahem přírodovědného poznávání je živá i neživá příroda, ale patří k tomu i porozumění jevům a procesům, které se vyskytují v přírodě, i v denním životě. (Průcha et al., 2013)

Dle Čepičkové (2007) má poznání důležitou složku a to, že formuje jeden smysluplný komplex, díky němuž si dítě objasňuje svět a orientuje svou činnost. Tak se zdokonaluje proces učení. Poznání vznikne porovnáním nového poznatku se stávajícími zkušenostmi dítěte.

Pojem přírodovědné poznávání dítěte v prostředí mateřské školy se velmi prolíná s pojmem přírodovědné vzdělávání dítěte v prostředí mateřské školy a jsou velmi podstatné.

Přírodovědné poznávání je psychologický pojem, jehož součástí jsou poznávací procesy. Pojem přírodovědné poznávání tvoří podstatu učení a je složkou intelektuálního vývoje dítěte. Přírodovědné poznání vychází ze zkušeností dítěte a jeho výsledkem je poznání.

Přírodovědné vzdělávání je pedagogický pojem, jehož součástí je získávání poznatků, dovedností a postojů. Přírodovědné vzdělávání je zaměřeno na aktivní konstrukci poznání a vychází ze stále probíhajícího hledání, pochybování, ověřování a hodnocení. Přírodovědné vzdělávání by mělo být orientované především na činnou konstrukci poznávání, na zdokonalování myšlení a schopnost žáka argumentovat zjištěné a potvrzené hypotézy (Szimethová et al., 2012).

V rámci přírodovědného vzdělávání v preprimárním vzdělávání by měly být dodržovány následující zásady:

Tabulka 5: Zásady přírodovědného vzdělávání v MŠ – Jančaříková, 2010.

Brát v úvahu edukační potřeby dětí	<ul style="list-style-type: none"> • Činnosti by měly být: krátké, zajímavé a přiměřené věku dětí. • Informace: jednoduché a vždy dané tak, aby jim děti porozuměly. • U činností, které jsou zaměřené na soustředění, by se měly střídát s aktivními činnostmi, u kterých mají děti prostor pro pohyb a relaxaci.
Podporovat zvědavost u dětí	<ul style="list-style-type: none"> • K vyučování je velmi důležité, aby

	byla vhodně rozvíjena a vždy podporována zvědavost u dětí.
Dbát na různé typy osobnosti dětí	<ul style="list-style-type: none"> • Setkáváme se s různými typy osobností v mateřské škole. • Osobnostní typy se skládají z osmi dílčích inteligencí: matematicko – logická, jazykově – lingvistická, hudební, pohybová, výtvarná, extrapersonální a intrapersonální. • Je potřebné vzhledem k osobnostním typům přizpůsobit styl výuky.
Respektovat časový kontext a přirozené cykly	<ul style="list-style-type: none"> • Aktivity by měly respektovat přirozené cykly v životě – denní, měsíční i roční. • Je vhodné mít u aktivity zavedenou určitou pravidelnost.
Rozvoj fantazie	<ul style="list-style-type: none"> • Fantazii bychom měli podporovat, využívat ji k dalším činnostem a hlavně ji rozvíjet. • Fantazie u dětí vzbuzuje tvořivost.
Vyhnout se – omezit soutěžení	<ul style="list-style-type: none"> • Negativní vliv na děti. • Může narušovat vztahy mezi dětmi. • Ve třídě vytváří negativní klima.
Podporovat aktivitu dětí	<ul style="list-style-type: none"> • Vždy bychom měli aktivitu u dětí podněcovat vhodnou motivací. • Je důležité u dětí probudit zájem o probírané.
Poznávání prostřednictvím všech smyslů	<ul style="list-style-type: none"> • Měli bychom děti učit, že si musíme smysly chránit. • Pokud nenastává rovnoměrný rozvoj všech smyslů – může dojít k dysfunkci.

Rozvoj kritického myšlení	<ul style="list-style-type: none"> • Děti lze vést ke kritickému myšlení již od útlého věku. (Děti mohou rozhodovat samy o sobě.) • Kritické myšlení je založené na třífázovém modelu – evokace, uvědomění si problému a reflexe.
---------------------------	--

Dle Szimethové (2012) je přírodovědné vzdělávání součástí systému vzdělávání a jehož výsledkem by mělo být získání kulturní gramotnosti.

Zahájení přírodovědného vzdělávání v předškolním věku spočívá ve formování pozitivního vztahu k přírodním vědám. Zároveň se dítěti díky přírodovědnému vzdělávání rozvíjí abstraktní myšlení.

Dle Jančaříkové (2019) na vytváření pozitivního vztahu dětí k přírodě má vliv plánovaná a řízená podoba fyzického kontaktu s živými organismy, rostlinami či zvířaty. Pod tímto si můžeme představit návštěvu zoologické zahrady či osobní zkušenost se zvířaty nebo návštěvu například botanické zahrady.

Mezi bariéry, které brání přírodovědnému poznávání můžeme zařadit třeba i to, že si děti vytváří prekoncepty, již výše zmíněné a taky to, že mají omezenou možnost, která se týká času,

co by mohly děti trávit v přírodě. Samozřejmě je těžké vést děti k uctivému a citlivému přístupu ke všemu, co je živé, když nemají přímý kontakt s přírodou.

Závěrem bych chtěla říci, že přírodovědnou gramotnost je třeba rozvíjet už od předškolního věku, a to z toho důvodu, že se právě v tomto období u dětí rozvíjí zvědavost, zájem, abstraktní myšlení, komunikační schopnosti a citlivý vztah k přírodě.

4 KDO JE PŘEDŠKOLÁK V MATEŘSKÉ ŠKOLE

Předškolák neboli dítě v předškolním věku, je dítě v období předškolního věku, které následuje po ukončení vývojového období batolete a přechází až do doby školní zralosti. (Klíma a kol., 2003)

Předškolní věk je konečným úsekem raného dětství. Toto období předškolního věku je věkem iniciativy, energie, nadšení, zvědavosti a pohybu. Dle Vágnerové (2000) předškolní období trvá asi zhruba od tří do šesti let a konec této konkrétní fáze má individuálně rozlišné načasování, protože nástup dítěte do základní školy není určen jen fyzickým vývojem, ale také souvisí hlavně se sociálním mezníkem, což znamená, že dítě musí být připravené, a hlavně způsobilé k nástupu do základní školy. Co se týká tohoto vývojového období, tak je pro něj charakteristickým znakem rozvoj pohybové aktivity, silný rozvoj smyslového a citového vnímání. Zahájením docházky dítěte do mateřské školy se mu umožňuje uplatnit se a prorazit se ve své vrstevnické skupině. (Vágnerová, 2000)

V předškolním období si dítě prochází mnoha změnami, zejména změnami v psychickém, sociálním, duševním a fyzickém vývoji. V tomto období se začínají formovat základní rysy osobnosti člověka.

Dle Thorové (2015) je počátečních šest let života pro vyvíjení osobnosti v příliš mnoha případech rozhodující. Ve stadiu dítěte v předškolním věku se navenek dostává zejména individuální osobnost dítěte, a naopak dochází ke zpomalení a harmonizaci vývoje. Zároveň období předškolního věku dítěte je velmi výjimečnou a ojedinělou fází života ve vývoji člověka, sjednocuje vrozené vlohy člověka s tím, co je dáno výchovou. Tím se vytváří předpoklad, který je dále užitečný pro další vývoj jedince.

Langmeier a Krejčířová (2006) období předškoláka nazývají tzv. věkem mateřské školy, byť není pravidlem, že do mateřské školy dochází všechny děti předškolního věku. Přesto nadále zůstává výchova v rodině základem, jež mateřská škola jen doplňuje.

Pro dítě předškolního věku je velmi důležité, aby si zažilo pocity úspěchu a zároveň je období předškolního věku pro dítě potvrzení toho, že je samo schopno leccos dokázat.

V pedagogickém slovníku můžeme najít termín „mateřská škola“ jako školské zařízení / školskou instituci, které navazuje na výchovu dětí v rodině a ve spolupráci s ní zajišťuje mnohostrannou péči dětem zpravidla ve věku od 3 do 6 let. Mateřská škola naplňuje podstatné cíle, a to například rozumový, citový, tělesný rozvoj dětí, osvojování si

základních pravidel chování a mezilidských vztahů, rozvoj řeči a komunikačních dovedností. (Průcha et al., 2013)

V roce 2019 se aktualizoval počet mateřských škol v České republice, tento počet aktuálně činí celkem 5287 mateřských škol.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 ANALÝZA PRACOVNÍCH LISTŮ A SEŠITŮ PRO PŘEDŠKOLÁKY S PŘÍRODOVĚDNOU TÉMATIKOU

V dnešní době se na trhu vyskytuje velké spektrum pracovních sešitů, které jsou určeny pro děti předškolního věku. Učebnice a pracovní sešity je možné analyzovat podle funkce jejich uživatelů, jimiž jsou učitelé a žáci. Analyzovat učebnice a pracovní sešity můžeme i z hlediska jejich obsahu nebo formy.

V mé bakalářské práci se zaměřuji pouze na pracovní sešity pro „předškoláky“ (děti předškolního věku) s přírodovědnou tematikou.

Na našem českém trhu se vyskytuje mnoho nakladatelství, která se oddávají zrovna učebnicím, pracovním sešitům a různým učebním pomůckám pro školy obecně.

5.1 Cíle bakalářské práce

Cílem bakalářské práce je analyzovat pracovní sešity, které jsou využívány „předškoláky“, s důrazem na přírodovědnou tematiku.

Dílčí cíle práce:

1. Zjistit, jaké pracovní sešity jsou poskytovány dětem v posledním ročníku MŠ.
2. Zjistit, jak jsou ve vybraných pracovních sešitech zastoupena přírodovědná témata.
3. Analyzovat vybrané pracovní sešity.

5.1.1 Hodnocení učebnic

Dle Průchy (1998) za kvalitní učebnici můžeme pokládat takovou, která plní svou funkci, ale co doopravdy vyjadřuje kvalitní hodnotu učebnice? Způsobů, které zkoumají, analyzují a hodnotí kvalitu učebnice jako didaktického prostředku je mnoho. Já jsem vybrala schéma od Průchy (1998), které považuji za jednoduché, týká se toho, co lze na učebnicích zkoumat.

PŘEDMĚT VÝZKUMU UČEBNIC

1. Vlastnosti učebnic

- Komunikační, obsahové, ergonomické

2. Fungování učebnic

- Přímě v učení a vyučování, názory a postoje uživatelů k učebnicím

3. Výsledky a efekty učebnic

- Změny ve vědění subjektů, změny v postojových, hodnotových a jiných vlastnostech subjektů

4. Predikce o fungování učebnic

5. Modifikace parametrů

Dle schématu je tedy lehce pochopitelné, že předmětem zkoumání, analyzování a hodnocení může být buď samotná učebnice, nebo učebnice, která je včleněno do procesu učení a vyučování. V praxi se přistupuje ke zkoumání učebnic komplexněji různým propojováním výsledků výzkumu všech učebnic.

5.2 Charakteristika souboru

Pro svou bakalářskou práci jsem si k obsahové analýze zvolila celkem devět pracovních sešitů z různých nakladatelství. Ovšem některé pracovní sešity s přírodovědnou tematikou jsou již déle známé a dlouho využívané, a některé z nich jsou novější.

Jedná se o nakladatelství:

- Portál, Nomi, Svojtka & Co, Albatros.

5.3 Posuzované pracovní sešity

5.3.1 Nakladatelství Portál

Nakladatelství Portál bylo založeno roku 1990 s cílem napomáhat při výchově dětí a mládeže. Proto je především nakladatelství Portál zaměřeno na publikace, které se týkají hlavně oborů pedagogiky, psychologie a sociální práce. Ovšem takové slovníky, encyklopedie a klíčové učebnice tvořily Portálu už od jeho samotného založení pevný základ.

5.3.1.1 Šimonovy pracovní listy 24

Prvním z pracovních sešitů, který jsem analyzovala od nakladatelství Portál jsou **Šimonovy pracovní listy 24**. Tento soubor pracovních listů má za svůj cíl seznámit děti s nejrůznějšími živočichy a zábavnou formou rozvíjet jejich znalosti o přírodě. Pracovní sešit zahrnuje 20 kapitol.

Tento soubor pracovních listů mi přijde pro děti předškolního věku přiměřený.

Autorem tohoto pracovního sešitu je Kateřina Konvalinová. Dalšími knihy, které autorka vydala jsou např. *Jaro, léto, podzim zima, ve školce je pořád prima*. Ilustrátorkou je Edita Plicková. Tento pracovní sešit byl vydán v roce 2016.

Vzhled pracovního sešitu: Pracovní sešit Šimonovy listy jsou formátu A4 (konkrétně s rozměry 295,0 x 207,0 x 6,0 mm), jejich hmotnost je 0,209 kg, vazba je brožovaná bez přebalu lesklá. Titulní strana pracovního sešitu je barevná.

Obsah pracovního sešitu: Soubor Šimonových pracovních listů má 64 stran. Pracovní sešit je členěný na 20 témat. Každý kapitola se věnuje jednomu živočichu. Líbí se mi, že ke každému „tématu“ tedy jednomu ze zástupců zvířecí říše jsou věnovány dvě až tři strany a vždy tyto pracovní listy začínají písničkou, kterou děti můžeme naučit, vždy v písničce jsou užitečné informace o daném zástupci ze zvířecí říše. Po písničce následuje část, kde se dozvíme několik užitečných informací o daném zástupci zvířecí říše.

Přírodovědná tematika: V tomto pracovním sešitě nalezneme 20 zástupců zvířecí říše a to konkrétně: krtek, včela, veverka, kukačka, žížala, šnek, čáp, ježek, pavouk, mandelinka, pes, housenka, ploštice, slepice, kůň, kráva, mravenec, datel kočka a žába. V tomto pracovním sešitu mě nejvíc ze všech zaujal pracovní list s tématem „Ježek“, už jen z toho důvodu, že v každém druhém pracovním listu nebo sešitě můžeme nalézt obrázky ježka, jak si nese na bodlinách jablka a různé ovoce. V tomto pracovním sešitu se tohoto naštěstí autorka vyvarovala, dokonce do básničky i vložila verše, které jsou bezkonkurenčně naučné a dětem mohou i vyvrátit ty předpoklady, které do teď měly, a třeba mohly být špatné. Příkládám ukázkou básničky, která se vyskytuje přímo v tomhle konkrétním tématu.

„Ježek

Cupá ježek malinký,

Na těle má bodlinky.

Larvy, brouky baští rád,

Přes zimu chce v listí spát.

Čtyři krátké nožičky,

A čumáček maličký,

Tohle malé zvířátko,

Duše jako slůňátko.“

Jako další pozitivum považuji i to, že v „Několik informací o ježkovi“ můžeme najít spoustu faktů, které jsou velmi důležité a je jich přiměřeně tolik pro děti v předškolním věku. I já sama jsem se v těchto pracovních listech dozvěděla o ježku novou informací a to konkrétně tu, že za noc může ježek uběhnout 8 až 9 kilometrů.

Dalšími pracovními listy, které se mi velmi líbily jsou o žížale. Mezi užitečnými informacemi o žížale samozřejmě najdeme základní informace jako ty, že je žížala tvor, který je velmi důležitý pro život rostlin. Také se dozvíme třeba něco i nového, a to zrovna může být to, že žížala má ze spodu těla malé štětinky, a tak, když si ji s dětmi v prostředí

mateřské školy, nebo při trávení času na školní zahradě položíme na papír, tak můžeme slyšet drobné šustění, které je zapříčiněné pohybem žížaly.

Kdy básnička u žížaly je:

„Žížala

Prší, prší, jen se leje,

Žížala si v půdě reje.

Chodbičkami kypří zem,

Aby vzduch pak mohl sem.

Těličko má jako nitka,

Radost z ní má každá kytká.

Na sluníčku nechce být,

Ve tmě, v půdě chce si žít.“

Co považuji u tématu „žížala“ za velmi přínosné je to, že u tohoto pracovního listu máme i návrh k pozorování žížal, kdy si nachystáme zavařovací sklenici, naplníme ji vrstvou světlého písku a zahradní zeminy (kdy by každá vrstva měla mít asi 4 cm). Na horní vrstvu položíme žížaly, ale půdu musíme pořád udržovat vlhkou a postupem času můžeme s dětmi sledovat, jak si žížaly vytvářejí chodbičky.

Dalšími pracovními listy, které mě velmi zaujaly jsou listy na téma „Veverka“. Struktura pracovních listů je stejná, takže jako první zde máme písničku. Tato písnička je na melodii písně „travička zelená“.

„Veverka

Ve stromě hnízdo má,

V něm má plno dobrot.

Ve stromě hnízdo má,

Tam si na nich pochutná.

Kožíšek má jako liška,

Tahle malá veveruška.

Ve stromě hnízdo má,

Hravě do něj vyšplhá.“

V „několika informacích o veverce“ nalezneme třeba takový fakt, že veverka je vlastně hlodavec s nápadně dlouhým a huňatým ocasem. Veverky mohou být zbarvené do zrzava, šeda nebo dokonce i do černa. Zajímavostí v těchto informacích je třeba to, že jí její dlouhý a huňatý ocas slouží jako příkrývka při spánku, nebo jako kormidlo a také jako brzdicí padák.

Grafické zpracování: Za velkou výhodu považuji to, že titulní strana Šimonových pracovních listů je barevná a kombinace žluté a zelené barvy určitě přitáhne dětské oči. Líbí se mi, že pracovní listy jsou černobílé a tak si je děti mohou vybarvit dle své libosti.

Obrázek 1: *Šimonovy pracovní listy 24.*

5.3.1.2 *Šimonovy pracovní listy 22*

Druhým pracovním sešitem od nakladatelství Portál jsem si vybrala **Šimonovy pracovní listy 22**. Tento soubor pracovních listů je zaměřený na celkový rozvoj s důrazem na přípravu do školy, ale také zde nalezneme pár pracovních listů, které se týkají přírodovědné oblasti. Pracovní sešit je členěn na 12 kapitol, které jsou rozděleny dle měsíců v roce.

Tento pracovní sešit mi přijde přiměřeně vytvořený pro předškoláky, konkrétně pro děti starší 6 let.

Autorem tohoto pracovního sešitu je Eva Štanclová. Eva Štanclová je taky autorkou dalších *Šimonových pracovních listů a to 17 a 13*. Ilustrátorkou tohoto pracovního sešitu je Renata Frančíková. Tento pracovní sešit byl vydán v roce 2014.

Vzhled pracovního sešitu: Pracovní sešit *Šimonovy listy 22* je ve stejném formátu jako přechází pracovní sešit, také má formát A4 (konkrétní rozměr je 295,0 x 207,0 x 6,0 mm). Vazba pracovního sešitu je brožovaná bez přebalu a je lesklá. Titulní strana pracovního sešitu je barevná.

Obsah pracovního sešitu: Soubor *Šimonových pracovních listů* má 64 stran. Obsah pracovního sešitu je rozčleněn podle měsíců v roce. Měsíce jsou uspořádány od září do srpna. Ke každému z měsíců jsou věnovány minimálně dvě dvojstrany, kdy vždy při otevření pracovního sešitu na levé straně nalezneme ke konkrétnímu tématu cíle, motivaci,

kteřá nám slouží k zadání pracovního listu dětem. Dále zde nalezneme pomůcky a doplňující cvičení pro děti předškolního věku. Na pravé straně je vždy vytvořený materiál, který může sloužit učitelům v předškolním vzdělávání k vykopírování pracovního listu.

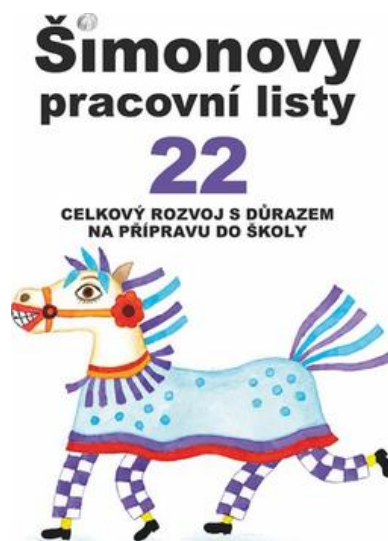
Přírodovědná tematika: Jelikož tento pracovní sešit není zaměřený pouze na přírodovědnou tematiku, jako Šimonovy pracovní listy 24, které jsou mnou analyzované výše, tak si zde dovolím přiložit alespoň zkráceně několik ukázek z přírodovědných pracovních listů.

- Hned v měsíci září můžeme využít tématu „Houby v lese“, kdy i jako jeden z cílů je vytyčený jako „upevňovat znalosti o přírodě“. Líbí se mi, že v motivaci je zahrnuto i to, že v měsíci září roste v lese hodně hub. Některé z hub jsou jedlé, a ty sbíráme do košíku. Některé z hub jsou nejedlé, a ty do košíku nesbíráme, ale v lese na ně nešlapeme, protože co je v přírodě, to my neničíme. Dále se s dětmi bavíme o tom, jaké druhy hub známe a zda známe i ty jedovaté, které rostou u nás v lese.
- V měsíci březnu se mi líbí téma „Čištění studánek“, kdy je mezi hlavními cíli opět vytyčeno „upevňovat znalosti o přírodě“. Mezi dalšími cíli jsou zahrnuty poznatky z ekologie, kdy sem autorka zařazuje ekologii k rozvoji jazykových schopností a rozlišování a třídění materiálů, které spadá do oblasti dítě a svět. Motivace je zde dle mého velmi přínosná, neboť spousta z dětí ani neví, jak si v minulosti lidé museli zaopatřit vodu, velice si jí vážili a hlavně to, že se vodou nikdy neplýtvalo. Do oblasti ekologie autorka zařadila spoustu otázek např.: „Jak můžeme chránit přírodu kolem nás? Jak chráníme vodní toky? Kam patří věci, které již nepoužíváme?“ Oblast znalosti o přírodě má taky své otázky a to jsou např.: „Proč je čistá voda důležitá? Dalo by se žít bez čisté vody? Co by se stalo, kdyby na zemi voda nebyla?“.

Grafické zpracování: Pracovní sešit je ilustrován Renatou Frančíkovou. Renata Frančíková vytvořila velké množství ilustrací, ale také autorských publikací k rozvoji dětské tvořivosti.

Titulní stránka pracovního sešitu není pro mě tak lákavá, jako u předchozích Šimonových pracovních listů, jsou zde využité fialová, modrá a červená barva, celkově ilustrace první stránky mi rozhodně neříká, co zrovna v tomhle pracovním sešitu najdu, ale chápu, že je o zohledněno tím, že pracovní sešit je na celkový rozvoj. Celkově celý pracovní sešit včetně obrázků, a celé strany, kde je navrhnutý pracovní list jsou všechny černobílé. Černobílá

varianta pracovních listů se mi líbí, protože si pracovní listy děti mohou dle své libosti vybarvit.

Obrázek 2: Šimonovy pracovní listy 22.

5.3.1.3 Šimonovy pracovní listy 26

Dalším pracovním sešitem z dílny Portálu jsem si vybrala k analýze **Šimonovy pracovní listy 26**. Tento pracovní sešit nese podnázev „Už se těším do školy“. Tento pracovní sešit je primárně určen pro děti, které mají pět let a více. Tento pracovní sešit má členění do čtyřech taktických bloků a jsou řazené dle ročního období. Cílem pracovního sešitu je přispět k úspěšnému a radostnému startu při vstupu dítěte do základní školy.

S tímto pracovním sešitem bych pracovala i s mladšími dětmi. Nepovažuji za nutné, aby děti, které s těmito pracovními listy pracovaly měly pět a více let.

Autorem těchto pracovních listů je Iva Košek Bartošová a Blanka Křováčková. Dalším dílem, který je známý od autorky Blanky Křováčkové je např. pracovní sešit *Už brzy půjdu do školy*. Ilustrátorkou je Patricie Koubská. Tento pracovní sešit byl vydán roku 2018.

Vzhled pracovního sešitu: Pracovní sešit Šimonovy listy 26 je formátu A4 (konkrétně s rozměry 295,0 x 207,0 x 6,0 mm). Vazba pracovního sešitu je brožovaná, bez přebalu a je lesklá. Titulní strana pracovního sešitu je barevná.

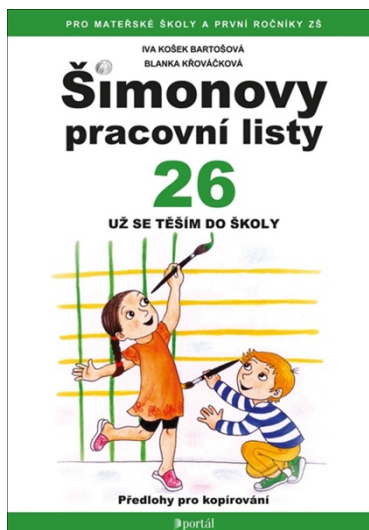
Obsah pracovního sešitu: Pracovní sešit má 64 stran a je rozčleněn dle čtyřech ročních období a zahrnují i svátky a tradice naší kultury. Aktivity a úkoly jsou řazené tak, aby si je děti osvojovaly rozmanitými aktivitami. V tomto pracovním sešitu se na každé straně vyskytují vytvořené pracovní listy, tudíž oproti jiným Šimonovým pracovním listům jich je zde dvojnásobek. Nevyskytují se zde cíle, navrhnutá motivace, pomůcky ale ani doplňková cvičení.

Přírodovědná témata: Tento soubor pracovních sešitů je zaměřený spíše na grafomotorické dovednosti, předmatematické představy, orientaci v prostoru a v neposlední řadě také trochu na přírodovědu. Ačkoliv tento pracovní sešit není zcela zaměřený na přírodovědnou tematiku, tak i přesto jsem zde našla pár pracovních listů, které se přírodovědné tematiky týkají. Dovolím si přiložit jako u předchozího pracovního sešitu ukázkou.

- Například v tématu „podzimní příroda“ mají děti za úkol dokreslit, dle předem vyznačených linií, které jsou tvořeny z malých teček části listů. Každý list má jiný tvar, a tak se nabízí aktivita, která spočívá v poznávání listů, doplňující aktivitou může být také to, jak z jakého stromu. Další aktivitou je vybarvování listů, dle reálného zbarvení.
- V tématu „Roční období“ mají děti dokreslit strom (v pracovních listech je pouze silueta stromu) tak, jak vypadá v daném ročním období. Na pracovním listu jsou 4 siluety stromů, už to vede děti k tomu, že dokážou říct, kolik ročních období známe.
- „Návštěva zvěřince“ nabízí obrázek plný zvířat, které jsou ale do sebe zamotané a překreslené přes sebe. Úkol dětí je jasný, vzít si pastelky, a každé zvíře vybarvit jinou barvou, tak abychom se v tom krásně vyznali. S dětmi si pak můžeme povídat o všech zvířatech, které jsou na pracovním listu a taky o tom, kde žijí, jakou mají potravu a třeba i o tom, zda děti ví, jak se nazývají mláďata od vyobrazených zvířat.

Grafické zpracování: Pracovní sešit kromě titulní strany je tak stejně jako ostatní Šimonovy pracovní listy černobílý. Titulní strana pracovního sešitu je dle mého lákavá pro děti. Na titulní straně se vyskytuje děvče s chlapcem, kteří společně malují. Myslím si, že zrovna děvčata může zaujmout to, jaké šaty má děvče na titulní straně pracovního sešitu.

Obrázek 3: Šimonovy pracovní listy 26.

5.3.1.4 Hrajeme si a učíme se 1

Dalším pracovním sešit z nakladatelství Portál jsem si vybrala **Hrajeme si a učíme se 1**. Tento pracovní sešit se zabývá rozvojem schopností a osvojování si základních dovedností pro děti ve věku od 3 do 4 let. Tento pracovní sešit je rozdělený do 10 oblastí. Každá oblast má svůj symbol, který používá na jednotlivé pracovní listy.

Tento pracovní sešit vytvořila skupina autorů a to Gunzburger, Overzee, Teissandier a Videau a do českého jazyka tento pracovní sešit přeložila Jaroslava Fejková. Ilustrátory pracovního sešitu jsou Berkane, Deneux a Latyk. Pracovní sešit byl vydán roku 2006.

Vzhled pracovního sešitu: Pracovní sešit je menší než formát A4, konkrétně má rozměry 205,0 x 255,0 x 3,0 mm, vazba je brožovaná, bez přebalu a je lesklá.

Obsah pracovního sešitu: Tento pracovní sešit má celkem 68 stran. Tento pracovní sešit je rozčleněn na 10 oblastí. Tento pracovní sešit bohužel není zaměřený pouze na přírodovědnou tematiku, ale k přírodovědné tematice zařadím oblast objevování okolí a světa. Do této oblasti patří 4 pracovní listy. Pracovní sešit je tedy členěn následovně: grafický projev, slovní vyjadřování, pozorování, matematické představy a počítání, příprava na psaní, tvary a velikosti, orientace v prostoru, logické myšlení, pohybové a další tělesné činnosti a poslední oblastí je objevování okolí a světa. Vše je přehledně vyznačeno, a za velké plus tohoto pracovního sešitu považuji to, že jsou stránky v pracovním sešitě očíslovány. Ovšem jsem v tomto pracovním sešitu našla i jiné pracovní listy, které bych zařadila do mé analyzované oblasti a to „přírodovědná tematika“.

Přírodovědná tematika: Pro ukázkový příklad jsem si vybrala z oblasti objevování okolí a světa téma „Vlastnosti vody“ (str. 46).

- Na tomto pracovním listu, který patří do oblasti objevování světa a okolí je návod na to, jak vytvořit „Voňavý barevný led“. Konkrétní pracovní list má poukázat na objevování vlastností vody.

Jako další příklad jsem zvolila téma z oblasti pozorování, a to konkrétně na straně 24.

- Tento pracovní list patří do kategorie procvičování vizuálních schopností, ale jsou na něm zvířata. Tak se s dětmi můžeme bavit například o tom, jaké zvířata na pracovním listu můžeme vidět, kde žijí a čím se živí.

Grafické zpracování: Tento pracovní sešit ilustrovali: Berkane, Deneux a Latyk. Dle mého je titulní strana hezky ilustrována, ale dle mého jsou zvoleny barvy, které na mě dohromady působí splývavě, ale věřím tomu, že některé z dětí po tomto pracovním sešitu určitě sáhne, už jen kvůli tomu, že jsou na titulní stránce vyobrazeny zvířata. Na každém pracovním listu v horním rohu najdeme symbol oblasti, což je dobré pro orientaci v pracovním sešitu. Pracovní listy uvnitř pracovního sešitu jsou nebarevné, což považuji za dobré, neboť si děti mohou pracovní listy vybarvit dle svého.

Obrázek 4: *Hrajeme si a učíme se 1.*

5.3.1.5 *Hrajeme si a učíme se 2*

Dalším pracovním sešitem, který jsem si vybrala na analýzu z nakladatelství Portál je pracovní sešit, který je navazujícím na ten předchozí, tedy **Hrajeme si a učíme se 2**. Tento pracovní sešit je rozdělen do 11 oblastí. Stejně tak jako u předchozího dílu, má každá oblast svůj vlastní symbol, který používá na jednotlivé pracovní listy. Tento pracovní sešit motivuje děti k řešení nebo splnění určitého úkolu.

Tento pracovní sešit vytvořila skupina autorů a to Gunzburger, Overzee, Teissandier a Videau a do českého jazyka tento pracovní sešit přeložila Jaroslava Fejková. Ilustrátory

jsou Berkane, Nadia, Deneux, Xavier, Olivier a Latyk. Tento pracovní sešit byl vydán roku 2006.

Vzhled pracovního sešitu: Tento pracovní sešit je menší než formát A4, konkrétně má rozměry 205,0 x 255,0 x 3,0 mm, vazba je brožovaná, bez přebalu a je lesklá.

Obsah pracovního sešitu: Tento pracovní sešit má celkem 64 stran. Pracovní sešit je rozčleněn do 11 oblastí. Oblastmi jsou: grafický projev, slovní vyjadřování, pozorování, příprava na čtení, matematické představy a počítání, příprava na psaní, tvary a velikosti, orientace v prostoru, logické myšlení, pohybové a další tělesné činnosti a objevování okolí a světa. Vše je přehledně vyznačeno, a za velké plus tohoto pracovního sešitu považuji to, že jsou stránky v pracovním sešitě očíslovány. Stejně tak jako předchozí číslo tohoto pracovního sešitu tento druhý díl není zaměřený jen na „přírodovědnou tematiku“, ale ovšem, pár pracovních listů s přírodovědnou tematikou jsem v pracovním sešitu našla.

Přírodovědná tematika: V tomto pracovním sešitu se mi moc líbí téma „Seznámení s hmyzem“. Konkrétně na straně 42.

- Tento pracovní list nese název „Malá zvířátka v domě“, jsou zde vyobrazeny zvířata, které nejspíše všechny děti znají a u každého z nich je napsaný krátký popis.
- Například: „Ty štípeš, paní Komárová! Paní Komárová tě nechce zlobit, když tě štípne. Živí jenom vajíčka, která nosí v sobě.“
- „Moc pěkně pleteš, pavouku! Pavouk vyrábí hedvábné nitky a z nich splétá síť. Čeká, až se v ní zachytí nějaký hmyz!“
- „Ty máš ale vykulené oči, moucho! V létě na venkově často přilétají do domu mouchy, asi aby byly v chládku. Chytit takovou mouchu je těžké. Sotva se k ní přiblížíš a bzzz, moucha hned uletí.“
- „Hele, mravenec! Je malinký, ale odvážný! Stále se stará o svůj dům, o mraveniště. Pořád tam něco nosí. V létě pracuje celý den a pomáhá, aby mravenčí miminka dobře rostla.“

Grafické zpracování: Tento pracovní sešit ilustrovali Berkane, Deneux a Latyk. Dle mého je titulní strana pracovního sešitu atraktivnější, než u předešlého vydaného čísla. Děti nejspíše zaujmou barvy, neboť kombinace modré, zelené, růžové a červené je pestrá. Stejně tak jako předešlé číslo pracovního sešitu nemá barevné pracovní listy, ale to vůbec nepovažuji za chybné, alespoň mají děti šanci si pracovní listy vybarvit samy dle svého.

Obrázek 5: *Hrajeme si a učíme se 2.*

5.3.2 Nakladatelství NOMI

Nakladatelství NOMI vzniklo na Slovensku roku 1996 jako společnost, která se zaměřovala na podporu výchovy a vzdělávání dětí v předškolním věku. Toto nakladatelství je jedno z nejstarších, a jedno z nakladatelství, které se zabývá ediční činností pracovních - výchovných sešitů pro děti v mateřských školách na Slovensku. Všechny publikace od vydavatelství NOMI jsou doporučené ministerstvem školství Slovenské republiky k využívání v mateřských školách. Nakladatelství NOMI známe také jako nakladatelství Nomiland.

5.3.2.1 Svět předškoláka

Z tohoto nakladatelství jsem si vybrala jako první pracovní sešit **Svět předškoláka**. Tento pracovní sešit je určený pro děti ve věku od 5 do 6 let a je zaměřený na rozvoj poznání pro předškoláky.

Tento pracovní sešit vytvořila autorka Mária Nováková a sama si pracovní sešit i ilustrovala. Tento pracovní sešit byl vydán roku

Vzhled pracovního sešitu: Pracovní sešit je formátu A4 a konkrétní rozměry jsou 210,0 x 297,0 mm. Vazba pracovního sešitu je brožovaná a lesklá.

Obsah pracovního sešitu: Tento pracovní sešit má celkově 32 stran. Pracovní sešit nemá dané členění, ale já v něm vidím členění takové, že je tento sešit seřazen od podzimu do léta. Tento pracovní sešit má předškolní dítě provádět posledním rokem v mateřské škole, proto taky na prvním pracovním listu je „Ušáček, prvňáček“ – kterého si má samo dítě vybarvit, a tento „ušáček“ bude dítě provádět celým pracovním sešitem.

Přírodovědná tematika: Tento pracovní sešit není celkově zaměřený na přírodovědnou tematiku, ale přesto jsem zde našla více pracovních listů, které jsou zaměřené na přírodovědné téma, než u druhého pracovního sešitu z téhož nakladatelství.

- Konkrétní pracovní list je na straně 8 a nese název: „**Plody listnatých a jehličnatých stromů.**“ Úkol na tomto pracovním listu je „Plody pojmenuj a vybarvi jen plody ovocných stromů.“ Děti si mohou u tohoto pracovního listu hravě procvičit názvy druhů ovoce a vybarvit si ovoce dle reálných barev.
- Dalším úkolem na tomto pracovním listu je „Stromy a jejich plody pojmenuj a vybarvi.“

Grafické zpracování: Pracovní sešit ilustrovala sama autorka, tedy Mária Nováková. Pracovní sešit má velmi poutavé grafické zpracování ročních období s tématy společenského prostředí a přírodního prostředí. Ilustrace tohoto pracovního sešitu je bohatá, děti si tak mohou každý list vybarvit dle vlastní záliby.

Obrázek 6: Svět předškoláka.

5.3.2.2 Jaro, léto předŠKOLÁKA

Dalším pracovním sešit z vydavatelství Nomi jsem si vybrala **Jaro léto předŠKOLÁKA**. Tento pracovní sešit pomáhá s přípravou dětí, které mají 5 až 6 let. Konkrétně tento pracovní sešit dokáže později pomoci dětem při zvládnutí matematiky a prvouky v 1. třídě základní školy. Pracovní sešit pomáhá dětem rozšířit znalosti o zvířatech, rostlinách a celkově o přírodě, také má nápomoci dětem se slovní zásobou a se souvislým vyjadřováním.

Vzhled pracovního sešitu: Pracovní sešit je formátu A4 tedy s konkrétními rozměry 210,0 x 297,0 mm. Vazba pracovního sešitu je brožovaná a lesklá.

Obsah pracovního sešitu: Tento pracovní sešit má 32 stran. Pracovní sešit je členěný od zimy do jara.

Přírodovědná tematika: Ačkoliv tento pracovní sešit není celý zaměřený na přírodovědnou tematiku, tak jsem zde našla pracovní list, který se mi velmi líbí a určitě bych ho použila k přírodovědnému vzdělávání dětí v MŠ.

- Tento konkrétní pracovní list je na straně 22, nazývá se „Lesní a domácí zvířata“. Úkol na tomto pracovním listu je jasný, máme přiřadit zvířata podle biotopu.
- Na tomto pracovním listě se nachází obrázky jak zvířat, tak místa, kde zvířata žijí. Konkrétně na tomto pracovním listu je: prostředí lesa, prostředí domu na venkově, ryba, medvěd, veverka, kráva, ježek, ovce, liška, srna, pes a slepice.
- Děti mají za úkol spojit zvířata pomocí čar buď s lesem nebo s domem se zahradou.
- Dalším úkolem je „*Které zvířátko nepatří ani do lesa, ani na dvůr?*“. Při tomto úkolu si mohou děti s paní učitelkou popovídat i o jiných zvířatech a povídat si o tom, kde jaké zvířata žijí.

Grafické zpracování: Ilustrátorkou tohoto pracovního sešitu je sama autorka, stejně tak jako u předchozího pracovního sešitu z tohoto nakladatelství a to Mária Nováková. Na tomto pracovním sešitu se mi velmi líbí, že každý pracovní list v tomto sešitu je bohatě ilustrovaný, a tak si jej děti mohou po vypracování například i vymalovat.

Obrázek 7: Jaro léto předŠKOLÁKA.

5.3.3 Nakladatelství Svojtka & Co.

Nakladatelství Svojtka & Co. působí na českém knižním trhu od roku 1990 a od roku 2005 nakladatelství Svojtka & Co. vydává i na Slovensku. Toto nakladatelství vydává knihy pro děti, které jsou v předškolním a školním věku a dále pro dospělé. Nakladatelství Svojtka &

Co. vydává pro děti různé knihy o pokusech, počítačích nebo třeba politice. Je zajímavé, že celá řada z pracovních sešitů pro děti a příruček pro rodiče vychází z pedagogického směru podle Marie Montessori.

5.3.3.1 Velký, větší, největší sešit Montessori PŘÍRODA

Jako první sešit, který jsem si vybrala k obsahové analýze z nakladatelství Svojtka & Co je pracovní sešit **Velký, větší, největší sešit Montessori PŘÍRODA**. V tomto pracovním sešitu najdeme více než 150 aktivit, které jsou zaměřené na malování, kresleného, stříhání, poznávání stromů, listů, květin nebo na pozorování ptáků, hmyzu a životního cyklu rostlin v průběhu čtyř ročních období. Aktivity, které jsou v tomto pracovním sešitu jsou vytvořené v souladu s Montessori pedagogikou. Těmi hlavními principy Montessori pedagogiky jsou „learning by doing“ což znamená, poznávání a učení skrze činnosti. Montessori pedagogika také vede děti k tomu, aby byly děti samostatné.

Tento pracovní sešit je určený pro děti ve věku od 3 do 6 let.

Autorkami tohoto pracovního sešitu jsou Marie – Helene Place a Caroline Fontaine Riquier. Do českého jazyka tento pracovní sešit přeložila Tereza Svojtková. Tento pracovní sešit ilustrovala Anny Karlson. Pracovní sešit **Velký, větší, největší sešit Montessori příroda** byl vydán v roce 2018.

Vzhled pracovního sešitu: Tento pracovní sešit je formátově velmi podobný formátu A4, jeho konkrétní rozměry jsou 220,0 x 300,0 mm. Vazba pracovního sešitu je brožovaná.

Obsah pracovního sešitu: Pracovní sešit má 160 stran. Tento Na tomto pracovním sešitu se mi moc líbí, co se týče jeho obsahu, že v něm děti mají prázdné stránky, do kterých mohou například otisknout stopu kůry. Za takové plus považuji to, že v pracovním sešitu jsou jako přílohy navíc stolní hra, pexeso a volné strany pro založení herbáře. Celým pracovním sešitem provází děti postavy Baltazar a Pepíno.

Přírodovědná tematika: Tento pracovní sešit je v celé své míře věnovaný přírodě a proto jsem se rozhodla přiložit konkrétní ukázky. Z tohoto pracovního sešitu jsem se rozhodla přiložit dva konkrétní pracovní listy.

Grafické zpracování: Tento pracovní sešit ilustrovala Anny Karlson. Dle mého je to jeden z nejlépe provedených pracovních sešitů, které jsem měla možnost analyzovat a to ne, jen co se týče titulní stránky. Na titulní straně jsou využité pestré barvy a dle mého je tato titulní strana atraktivní pro dětské oči. Uvnitř pracovního sešitu je spousta barevných obrázků, také ale některé z nich jsou pouze černobílé, které například můžeme využít na rozmnožení.

Obrázek 8: *Velký, větší, největší sešit Montessori příroda.*

5.3.4 Nakladatelství Albatros

Nakladatelství Albatros vzniklo v roce 1949. V České republice je to jeden z největších a nejstarších nakladatelských domů, od roku 1949 vydávají více než 2000 knižních titulů ročně. Zajímavostí tohoto nakladatelství je, že knihy z Albatrosu již vyšly v dalších 46 zemích světa.

5.3.4.1 *S kamarády do školy 2*

Jako první pracovní sešit z nakladatelství Albatros jsem si vybrala **S kamarády do školy 2. díl**. Témata tohoto pracovního sešitu navazují na první díl, ale s tím rozdílem, že jsou více náročná a jsou určeny pro vyšší úroveň dítěte.

Tento pracovní sešit je určen předškolákům, takže dětem od 5 do 7 let.

Autorem tohoto pracovního sešitu je Jiřina Bednářová, a o ilustraci se postaral Richard Šmarda. Pracovní sešit byl vydán roku 2005.

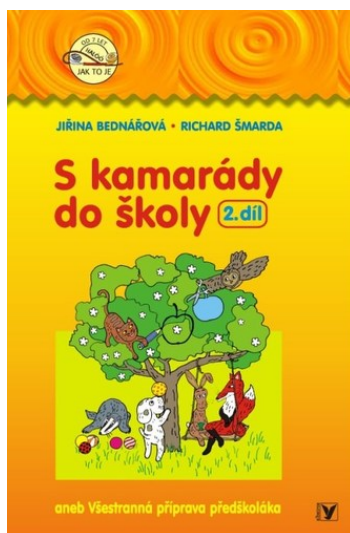
Vzhled pracovního sešitu: Pracovní sešit je formátu A4 a jeho konkrétní rozměry jsou 200,0 x 290,0 x 6,0 mm. Vazba tohoto pracovního sešitu je brožovaná bez přebalu a je lesklá.

Obsah pracovního sešitu: Tento pracovní sešit má 80 stran.

Přírodovědná tematika: Ačkoliv tento pracovní sešit není zaměřený pouze na přírodovědnou tematiku, i přesto jsem v sešitu našla pracovní listy, které by se daly využít.

Grafické zpracování: Tento pracovní sešit ilustroval Richard Šmarda. Titulní strana pracovního sešitu je dle mého dobře ilustrovaná, a věřím tomu, že i spousta z dětí by se líbila. Na titulní straně jsou využity snad všechny barvy, které musí dětské oči nalákat na

to, aby po pracovním sešitu sáhly. Na tomto pracovním sešitu je zajímavé, že jsou jeho strany uvnitř barevné, což není úplně obvyklé.

Obrázek 9: *S kamarády do školy, 2. díl.*

5.4 Metodologie výzkumu

Jelikož je má bakalářská práce zaměřená na pracovní sešity, jež jsou zaměřeny na přírodovědnou tematiku, tak jsem si pro výzkumnou část své bakalářské práce jsem zvolila obsahovou analýzu, která je kvantitativně orientovaná. Obsahovou analýzu můžeme znát také jako věcnou analýzu. Jinými slovy je obsahová analýza tedy analýza obsahu dokumentu, který zahrnuje metody a pravidla pro stanovení tematiky dokumentu případně časového a prostorového hlediska, čtenářského určení a formy dokumentu. Obsahová analýza je tedy vhodná, pokud chceme odhalit základní obsahové charakteristiky, význam, trendy anebo témata, která se vyskytují ve zkoumaných dokumentech.

Jako první jsem tedy nasbírala potřebný počet pracovních sešitů, které jsou zaměřeny na přírodovědnou tematiku. Pracovní sešity nebo pracovní listy jsou z různých nakladatelství.

Poté jsem si stanovila kritéria, dle kterých budu pracovní sešity hodnotit, a kritéria jsem uspořádala do hodnotícího archu (viz. přílohy).

Dalším krokem bylo vypočítání didaktické vybavenosti – dle vzorečku, do kterého byly třeba dosadit hodnoty z hodnotících archů. Takže po vyplnění hodnotících archů následovalo přepočítání dosažených „bodů“ a následné dosazení číselných bodů do vzorečku.

Po vypočítání všech didaktických vybaveností u všech pracovních sešitů jsem pro jednotlivé nakladatelství vytvořila grafy, kde se ukázalo, který pracovní sešit z daného nakladatelství má nejvyšší didaktickou vybavenost.

5.5 Interpretace výzkumných zjištění

V mé praktické části bakalářské práce se budu věnovat kvantitativní obsahové analýze, která se nazývá také kvantitativní sémantika. Obsahová analýza je velmi důležitým nástrojem, který poznává jednotlivé oblasti výchovy a vzdělávání. (Gavora, 2010)

Pracovní sešity jsem analyzovala na základě různých oblastí.

- **Vzhled pracovního sešitu** – sem spadá i to, jakou má pracovní sešit vazbu, zda je pevná, nebo vázaná. Také záleží na tom, jak na děti pracovní sešit působí – zda jeho estetickou úpravou přiláká dětské oči.
- **Obsah pracovního sešitu** – zde považuji za důležité kolik má pracovní sešit stran, jak je pracovní sešit řazen (zda má určitou posloupnost – od nejjednodušších úkolů až po ty nejobtížnější nebo zda je řazen logickým uspořádáním).
- **Přírodovědná tematika** – zde považuji za důležité vše, co se týká přírodovědné tematiky.
- **Grafické zpracování** – zde spadá to, jak sešit působí celkovým vzhledem, jak je ilustrovaný a celkově, jak je zpracovaný.

5.5.1 Posuzování pracovních sešitů a pracovních listů

Průcha (1998) uvádí, že při posuzování učebnic je základem hierarchicky členěný systém. Jednotlivé části (komponenty) hierarchicky členěného systému plní ve vzájemné propojenosti s využitím specifických vyjadřovacích prostředků různé funkce učebnic. Části (komponenty) systému můžeme v učebnicích identifikovat, analyzovat a následně celkově zhodnotit.

Průcha uvádí dělení komponentů dle didaktické vybavenosti učebnic. Komponenty dělí:

- I. Aparát prezentace učiva – 14 komponentů
  - a. Verbální komponenty – 9
  - b. Obrazové komponenty – 5
- II. Aparát řízení učení – 18 komponentů
  - a. Verbální komponenty – 14
  - b. Obrazové komponenty – 4
- III. Aparát orientace – 4 komponenty

a. Verbální komponenty – 4

(Průcha, 1998, s. 95)

„Koeficienty se vypočítávají jako procentuální podíl počtu skutečně využitých komponentů z počtu možných komponentů, přičemž platí, že čím více se hodnota blíží 100%, tím je míra didaktické vybavenosti vyšší“ (Průcha, 1998, s. 143).

Pro výpočet vybavenosti Průcha (1998) postupuje:

1. V učebnicích se zjišťuje výskyt jednotlivých strukturních komponentů, které se zaznamenávají do speciálních archů.
2. Na základě zjištěných hodnot z archů se vypočítají koeficienty
  - a) Dílčí koeficienty
    - Koeficient využití aparátu prezentace učiva (E I)
    - Koeficient využití aparátu řídicího učení (E II)
    - Koeficient využití aparátu orientačního (E III)
    - Koeficient využití verbálních komponentů (E v)
    - Koeficient využití obrazových komponentů (E o)
  - b) Celkový koeficient

Průcha uvádí celkem 36 komponentů pro měření didaktické vybavenosti učebnic. Já jsem si komponenty nastavila tak, aby se hodily na mnou vybrané pracovní sešity, a tak jich mám pouze 24.

Pro výpočet didaktické vybavenosti tedy budu postupovat následovně:

$$\text{Dílčí koeficient} / \text{celkový koeficient} \times 100 = \%$$

I. Aparát prezentace učiva

- A. verbální komponenty
- Shrnutí učiva celého pracovního sešitu
- Shrnutí učiva dle témat
- Doplnující texty
- Vysvětlivky, poznámky
- Básničky, říkanky, písničky
- B. obrazové komponenty
- Ilustrace
- Obrázky
- Fotografie

II. Aparát řídicí učení

- A. verbální komponenty
- Předmluva
- Návod k práci s pracovním sešitem
- Odlišení úrovní učiva
- Úkoly vyskytující se za témata
- Závěrečné úkoly
- Popis zadání úkolu
- Dostatečný prostor pro splnění úkolu
- Prostředky k sebehodnocení
- Výsledky úkolů
- B. obrazové komponenty
- Symboly vyznačující části pracovního sešitu
- Užití zvláštního písma
- Využití přední / zadní obálky pro schéma

III. Aparát orientační

- A. verbální komponenty
- Obsah pracovního sešitu
- Členění pracovního sešitu (kapitoly)
- Členění pracovního sešitu dle ročních období
- Členění pracovního sešitu dle náročnosti úkolů

5.5.2 Nakladatelství Portál

Tabulka 6: Nakladatelství Portál. A

Název PS	Šimonovy pracovní listy 24	Šimonovy pracovní listy 22	Šimonovy pracovní listy 26	Hrajeme si a učíme se 1	Hrajeme si a učíme se 2
Rok vydání	2016	2014	2018	2006	2006
Autor	Kateřina Konvalinová	Eva Štanclová	Iva Košek Bartošová	Gunzburger, Overzee, Teissandiart, Videau	Gunzburger, Overzee, Teissandiart, Videau
Počet stran	64	64	64	68	64
Cena	119,- Kč	134,- Kč	135,- Kč	87,- Kč	87,- Kč

I. Aparát prezentace učiva**a. Verbální komponenty**

Tabulka 7: Nakladatelství Portál. B

Shrnutí učiva celého pracovního sešitu					
Shrnutí učiva dle témat					
Doplňující texty					
Vysvětlivky, poznámky	X				
Básničky, říkanky, písničky	X				

b. Obrazové komponenty

Tabulka 8: Nakladatelství Portál. C

Ilustrace	X				
Obrázky	X				
Fotografie					
CELKOVÝ POČET KOMPONENTŮ E I	4	0	0	0	0

Z této tabulky je patrné, že celkový součet komponentů E I je u všech pracovních sešitů až na jeden pracovní sešit nula, pouze Šimonovy listy 24 mají součet všech komponentů čtyři.

II. Aparát řídicí učení**a. Verbální komponenty**

Tabulka 9: Nakladatelství Portál. D

Předmluva	X				
------------------	---	--	--	--	--

Návod k práci s PS					
Odlišení úrovní písma	X				
Úkoly vyskytující se za témata					
Závěrečné úkoly					
Popis zadání úkolu	X	X	X	X	X
Dostatečný prostor pro splnění úkolu					
Prostředky k sebehodnocení					
Výsledky úkolů					

b. Obrazové komponenty

Tabulka 10: Nakladatelství Portál. E

Symbyly vyznačující části PS				X	X
Užití vlastního písma	X				
Využití přední / zadní obálky PS	X			X	X
CELKOVÝ POČET KOMPONENTŮ E II	5	1	1	3	3

Z této tabulky je patrné že v případě pracovního sešitu ŠL 24 je součet všech komponentů v E II pět. V případě pracovního sešitu Šimonových Listů 22 je součet všech komponentů v E II pouze jedna. V případě pracovního sešitu Šimonových Listů 26 je součet komponentů E II stejný jako u Šimonových Listů 22 tedy jedna. Pracovní sešit Hrajeme si

a učíme se 1 má celkový součet komponentů E II tři a pracovní sešit Hrajeme si a učíme se 2 má celkový součet komponentů E II stejný, také tři.

c. Aparát orientační

a. Verbální komponenty

Tabulka 11: Nakladatelství Portál. F

Obsah PS	X	X	X	X	X
Členění PS	X	X	X	X	X
Členění dle ročního období					
Členění PS dle náročnosti úkolů					
CELKOVÝ POČET KOMPONENTŮ E III	2	2	2	2	2

Z této tabulky je patrné, že v případě všech pěti pracovních sešitů je v oblasti komponentů E III celkový počet dva.

K analýze pracovních sešitů z nakladatelství Portál jsem si vybrala následující pracovní sešity a to: *Šimonovy pracovní listy 24*, *Šimonovy pracovní listy 22*, *Šimonovy pracovní listy 26*, *Hrajeme si a učíme se 1* a *Hrajeme si a učíme se 2*.

Od nakladatelství Portál jsem tedy měla co k porovnávání a to hned výše zmíněných 5 pracovních sešitů.

Jako první jsem si k vypočítání didaktické vybavenosti vybrala pracovní sešit *Šimonovy pracovní listy 24*. Po sečtení všech komponentů mi vyšlo 11. Didaktická vybavenost mi dle $\frac{11}{24} \times 100$ vyšla 45, 83%.

Sečtení všech komponentů u pracovního sešitu *Šimonovy pracovní listy 22* mi vyšly pouze 3. Výpočtem didaktické vybavenosti u pracovního sešitu *Šimonovy pracovní listy 22* mi dle $\frac{3}{24} \times 100$ didaktická vybavenost vyšla 12, 5 %.

Po sečtení všech komponentů mi vyšel stejný výsledek jako u *Šimonových pracovních listů 22*, takže výpočet didaktické vybavenosti pracovního sešitu *Šimonovy pracovní listy 26* bude stejná. Didaktická vybavenost u pracovního sešitu *Šimonovy pracovní listy 26* mi dle

$\frac{3}{24} \times 100$ vyšla 12, 5 %, což je stejný výsledek jako didaktická vybavenost u pracovního sešitu, který zmiňují výše, a to *Šimonovy pracovní listy 22*.

Dalším pracovním sešitem, který se od Šimonových pracovních listů velmi liší, jsou pracovní sešity *Hrajeme si a učíme se 1* a *Hrajeme si a učíme se 2*.

Po výpočtu didaktické vybavenosti, mi vyšel stejný procentuální výsledek, což je zapříčiněno tím, že součet všech komponentů u těchto dvou pracovních sešitů *Hrajeme si a učíme se 1* a *Hrajeme si a učíme se 2* je stejný.

Výpočet didaktické vybavenosti pracovního sešitu *Hrajeme si a učíme se 1* je tedy dle výpočtu $\frac{5}{24} \times 100 = 20, 83 \%$.

Dle výpočtu didaktické vybavenosti pracovního sešitu *Hrajeme si a učíme se 2* je tedy úplně stejná a to dle $\frac{5}{24} \times 100 = 20, 83 \%$

5.5.3 Nakladatelství NOMI

Tabulka 12: Nakladatelství NOMI. A

Název PS	Svět předškoláka	Jaro, léto předŠKOLÁKA
Rok vydání	2004	2004
Autor	Mária Nováková	Mária Nováková
Počet stran	32	32
Cena	34,- Kč	34,- Kč

I. Aparát prezentace učiva

a. Verbální komponenty

Tabulka 13: Nakladatelství NOMI. B

Shrnutí celého učiva PS		
Shrnutí učiva dle témat		
Doplňující texty	X	X
Vysvětlivky, poznámky	X	X
Básničky, říkanky, písničky	X	

b. Obrazové komponenty

Tabulka 14: Nakladatelství NOMI. C

Ilustrace	X	X
Obrázky	X	X
Fotografie		
CELKOVÝ POČET KOMPONENTŮ E I	5	4

Z této tabulky je patrné, že celkový počet komponentů E I je v případě pracovního sešitu Svět předškoláka pět a v případě pracovního sešitu Jaro, léto předŠKOLÁKA čtyři.

II. Aparát řídicí učení**a. Verbální komponenty**

Tabulka 15: Nakladatelství NOMI. D

Předmluva	X	X
Návod k práci s PS	X	X
Odlišení úrovní učiva		
Úkoly vyskytující se za témata		
Závěrečné úkoly		
Popis zadání úkolu	X	X
Dostatečný prostor pro splnění úkolu	X	X
Prostředky k sebehodnocení		
Výsledky úkolů		

b. Obrazové komponenty

Tabulka 16: Nakladatelství NOMI. E

Symbyly vyznačující části PS	X	X
Užití zvláštního písma	X	X
Využití přední / zadní obálky pro schéma	X	X

CELKOVÝ POČET KOMPONENTŮ E II	7	7
----------------------------------	---	---

Z této tabulky je patrné, že celkový počet komponentů E II v případě obou pracovních sešitů je sedm.

III. Aparát orientační

a. Verbální komponenty

Tabulka 17: Nakladatelství NOMI. F

Obsah PS		
Členění PS	X	X
Členění dle ročního období	X	X
Členění dle náročnosti	X	X
CELKOVÝ POČET KOMPONENTŮ E III	3	3

Z této tabulky je patrné, že celkový počet komponentů E III v případě obou pracovních sešitů jsou pouze tři komponenty.

Po srovnání pracovních sešitů z nakladatelství NOMI jsem došla k závěru, a to takovému, že po propočítání všech komponentů byly výsledky téměř stejné. Rozdíl mezi těmito pracovními sešity je takový, že pracovní sešit *Jaro, léto předŠKOLÁKA* má o jeden komponent méně než pracovní sešit *Svět předškoláka*.

Sečtením všech komponentů jsem se dostala k číslu 15. Didaktická vybavenost pracovního sešitu *Svět předškoláka* mi dle výpočtu $\frac{15}{24} \times 100$ vyšla tedy 62,50 %.

Po sečtení všech komponentů jsem se dostala k číslu 14 a po vypočítání didaktické vybavenosti pracovního sešitu *Jaro, léto předŠKOLÁKA* mi dle výpočtu $\frac{14}{24} \times 100$ vyšlo 58,33 %.

5.5.4 Nakladatelství Svojtka & Co.

Tabulka 18: Nakladatelství Svojtka & Co. A

Název PS	Velký, větší, největší Montessori PŘÍRODA
Rok vydání	2018

Autor	Marie – Helene Place, Caroline Fontaine Riquier
Počet stran	160
Cena	186,- Kč

I. Aparát prezentace učiva

a. Verbální komponenty

Tabulka 19: Nakladatelství Svojtka & Co. B

Shrnutí učiva celého PS	
Shrnutí učiva dle témat	X
Doplňující texty	X
Vysvětlivky, poznámky	X
Básničky, říkanky, písničky	X

b. Obrazové komponenty

Tabulka 20: Nakladatelství Svojtka & Co. C

Ilustrace	X
Obrázky	X
Fotografie	X
CELKOVÝ POČET KOMPONENTŮ E I	7

Z této tabulky je patrné, že celkový součet komponentů E I je sedm komponentů.

II. Aparát řídicí učení

a. Verbální komponenty

Tabulka 21: Nakladatelství Svojtka & Co. D

Předmluva	X
Návod k práci s PS	X
Odlišení úrovní učiva	X
Úkoly vyskytující se za tématy	X
Závěrečné úkoly	X
Popis zadání úkolu	X
Dostatečný prostor pro splnění úkolu	X
Prostředky k sebehodnocení	X
Výsledky úkolů	

b. Obrazové komponenty

Tabulka 22: Nakladatelství Svojtka & Co. E

Symbole vyznačující části PS	X
Užití vlastního písma	X
Využití přední / zadní obálky pro schéma	X
CELKOVÝ POČET KOMPONENTŮ E II	11

Z této tabulky je patrné, že celkový součet komponentů E II je celkově jedenáct komponentů.

III. Aparát orientační

a. Verbální komponenty

Tabulka 23: Nakladatelství Svojtka & Co. F

Obsah PS	
Členění PS	
Členění dle ročního období	X
Členění dle náročnosti	X
CELKOVÝ POČET KOMPONENTŮ E III	2

Z této tabulky je patrné, že celkový součet komponentů E III jsou pouze dva komponenty.

Z nakladatelství Svojtka & Co. jsem si vybrala k analýze pouze jeden jediný pracovní sešit a to *Velký, větší, největší Montessori příroda*. Tento pracovní sešit jsem tedy neměla s čím srovnávat, ale ze všech pracovních sešitů se mi líbil nejvíce. Když bych si měla vybrat jeden z těchto devíti pracovních sešitů, které jsem celkově analyzovala, tak bych si k práci s dětmi v mateřské škole vybrala rozhodně tento zmiňovaný.

Po sečtení všech komponentů jsem se dostala k číslu 20 a didaktickou vybavenost jsem u něj dle výpočtu $\frac{20}{24} \times 100$ vypočítala 83,33 %.

5.5.5 Nakladatelství Albatros

Tabulka 24: Nakladatelství Albatros. A

Název PS	S kamarády do školy (2.díl)
Rok vydání	2005
Autor	Jiřina Bednářová

Počet stran	80
Cena	89,- Kč

I. Aparát prezentace učiva

a. Verbální komponenty

Tabulka 25: Nakladatelství Albatros. B

Shrnutí učiva celého PS	
Shrnutí učiva dle témat	X
Doplňující texty	X
Vysvětlivky, poznámky	X
Básničky, říkanky, písničky	X

b. Obrazové komponenty

Tabulka 26: Nakladatelství Albatros. C

Ilustrace	X
Obrázky	X
Fotografie	
CELKOVÝ POČET KOMPONENTŮ E I	6

Z této tabulky je patrné, že celkový součet z komponentů E I je šest komponentů.

II. Aparát řídicí učení

a. Verbální komponenty

Tabulka 27: Nakladatelství Albatros. D

Předmluva	X
Návod k práci s PS	X
Odlišení úrovní učiva	
Úkoly vyskytující se za témata	
Závěrečné úkoly	
Popis zadání úkolu	X
Dostatečný prostor pro splnění úkolu	X
Prostředky k sebehodnocení	
Výsledky úkolů	

b. Obrazové komponenty

Tabulka 28: Nakladatelství Albatros. E

Symboly vyznačující části PS	X
Užití vlastního písma	X
Využití přední / zadní obálky pro schéma	X
CELKOVÝ POČET KOMPONENTŮ E II	7

Z této tabulky je patrné, že celkový počet komponentů z E II je sedm komponentů.

III. Aparát orientační

a. Verbální komponenty

Tabulka 29: Nakladatelství Albatros. F

Obsah PS	
Členění PS	X
Členění dle ročního období	X
Členění dle náročnosti	X
CELKOVÝ POČET KOMPONENTŮ E III	3

Z této tabulky je patrné, že celkový počet komponentů z E III jsou tři komponenty.

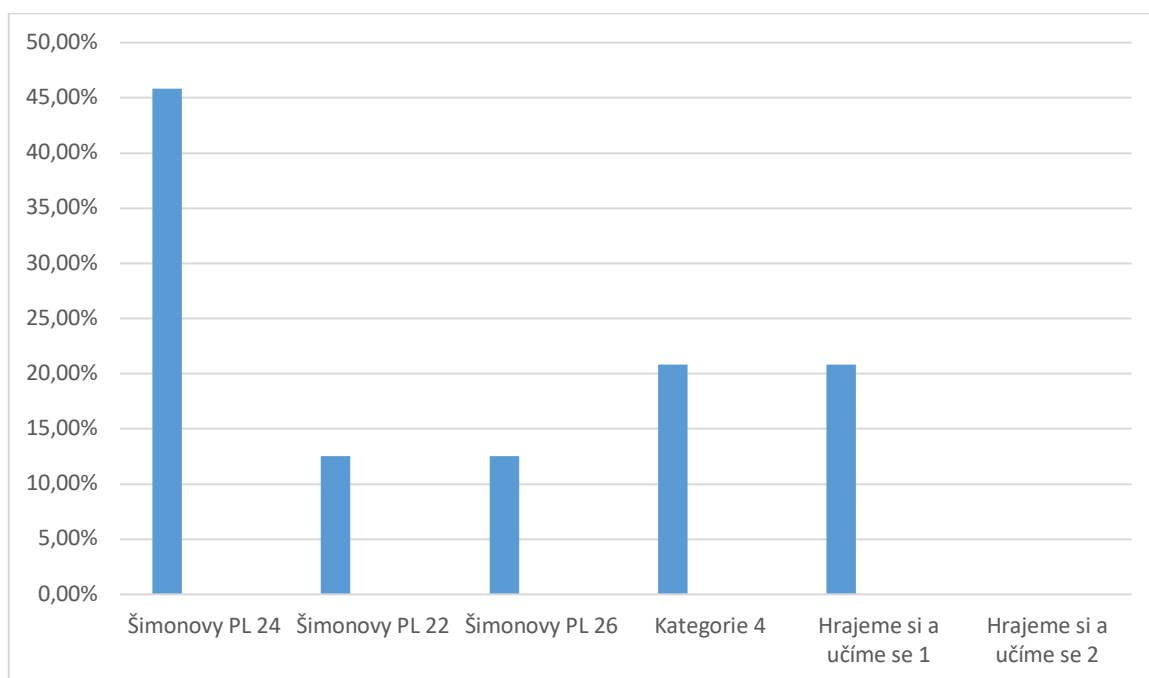
Z nakladatelství Albatros jsem si k analýze vybrala pracovní sešit *S kamarády do školy*, 2. díl. Ačkoliv z tohoto nakladatelství jsem si vybrala pouze jeden pracovní sešit, tak jsem jej neměla s čím porovnávat.

Po sečtení všech komponentů jsem došla k číslu 16 a po vypočítání didaktické vybavenosti dle vzorečku $\frac{16}{24} \times 100$ mi vyšlo 66,66 %.

6 VÝSLEDKY VÝZKUMU

V následující kapitole bych ráda shrnula výsledky výzkumu. Výsledky byly dosažené obsahovou analýzou, která byla kvantitativně orientovaná a výpočtem didaktické vybavenosti.

6.1 Nakladatelství Portál

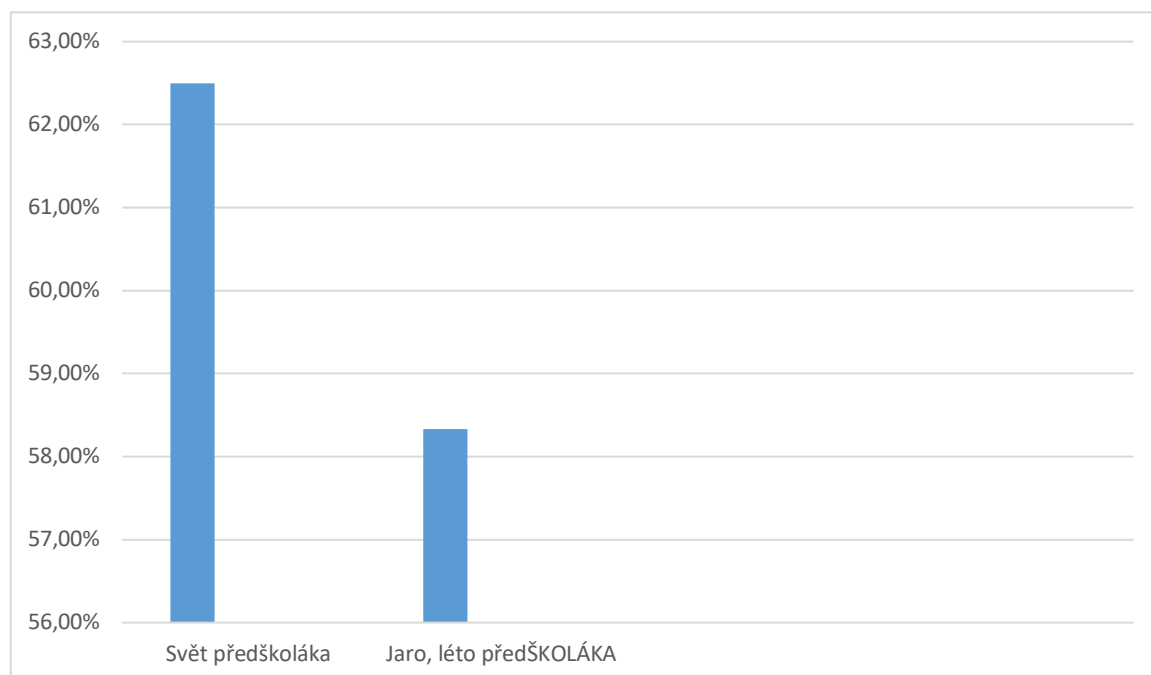

Tabulka 30: Graf - Portál

Z výsledků, které jsou v tomto grafu, jenž se týká nakladatelství Portál je jasně zřejmé, že Šimonovy pracovní listy 24 vyšly v procentuálních číslech jako ty nejlepší. Z velké části se na výsledném čísle podílí to, že celý pracovní sešit Šimonovy pracovní listy 24 je zaměřený pouze na přírodovědnou tematiku. Ovšem ostatní pracovní sešity, které jsem analyzovala z nakladatelství Portál nebyly zaměřené pouze na přírodovědnou tematiku, ale i přesto jsem v nich našla spousty pracovních listů, kde se vyskytují úkoly nebo aktivity se zaměřením na přírodovědnou tematiku. Z nakladatelství Portál a z konkrétních pracovních sešitů, které byly analyzovány bych si dovolila doporučit *Šimonovy pracovní listy 24*, *Hrajeme si a učíme se 1* a *Hrajeme si a učíme se 2*.

6.2 Nakladatelství NOMI

Tabulka 31: Graf – NOMI

Dle konkrétního grafu vidíme rozdíl mezi dvěma pracovními sešity a to konkrétně *Svět předškoláka* a *Jaro, léto předŠKOLÁKA*.

6.3 Nakladatelství Svojtka & Co.

Tabulka 32: Graf - Svojtka & Co.

Od nakladatelství Svojtka & Co. jsem měla k dispozici pouze jeden jediný pracovní sešit, který byl zaměřený na přírodovědnou tematiku a to *Velký, větší, největší sešit Montessori PŘÍRODA*. Tento pracovní sešit má nejlepší výsledek didaktické vybavenosti a to 58,82%. Zmiňovaný pracovní sešit je dle mého názoru nejlepší ze všech devíti analyzovaných a rozhodně bych ho doporučila všem, kteří uvažují nad koupí pracovního sešitu pro děti předškolního věku se zaměřením na přírodovědnou tematiku.

6.4 Nakladatelství Albatros

Tabulka 33: Graf – Albatros

Ačkoliv pracovní sešit *S kamarádem do školy (2.díl)* má slušný výsledek didaktické vybavenosti, tak dle mého je to pracovní sešit, který bych označila jako „zlatou střední cestu“. V pracovním sešitu jsou všechny oblasti, které je potřeba procvičovat s dětmi předškolního věku před vstupem do první třídy základní školy, ale rozhodně se celkově nevěnuje přírodovědné tematice.

Za závěr výzkumu považuji procentuální výsledek, kterým zdůrazňuji didaktickou vybavenost analyzovaných pracovních sešitů. K procentuálnímu výsledku jsem došla přes vzoreček, který se skládá z dílčích koeficientů / celkovým počtem koeficientů x 100. Vzoreček je dle Průchy (1998), což zmiňuji už výše a vycházím tak z didaktické

vybavenosti analyzovaných pracovních sešitů, ale se změnou takovou, že jsem své komponenty upravila a tak jejich celkový počet byl 24.

7 LIMITY VÝZKUMU

Díky tomu, že se nevyskytuje zrovna velký počet literatury nebo třeba i provedených výzkumů na téma využití pracovních sešitů / pracovních listů s přírodovědnou tematikou, tak jsem pracovala s publikacemi, které se zaměřují na učebnice, protože právě sem spadají i pracovní sešity / pracovní listy, bohužel, někdy jen zmínkou, ale přece.

Pro mě v mé bakalářské práci bylo limitem to, že se nevyskytuje na českém trhu velký počet pracovních sešitů, které by byly zaměřené na přírodovědnou tematiku.

Na vybrané téma jsem našla pouze jednu jedinou bakalářskou práci, která byla prováděna na nikoliv stejné, alespoň na trochu podobné téma, avšak bakalářská práce nebyla obhájena. Tato bakalářská práce nese název *Analýza pracovních sešitů pro předškoláky*, avšak tato bakalářská práce je zaměřena na pracovní sešity, které jsou zaměřené na grafomotoriku, což je od přírodovědné tematiky vzdálené.

Ostatní výzkumy, které byly prováděny, byly prováděny spíše na učebnice, nebo na pracovní sešity, které se týkají základní školy. Nalezla jsem například bakalářskou práci z roku 2016, která se zabývá analýzou pracovního sešitu matematiky, ale je pro druhý ročník základní školy (*Analýza pracovních sešitů matematiky pro 2. ročník ZŠ se zaměřením na násobení a dělení.*)

Je mi líto, že se více neprovádí výzkumy, které by se týkaly pracovních sešitů pro předškolní vzdělávání, protože dle mého je na trhu pracovních sešitů pro předškolní vzdělávání velké množství.

ZÁVĚR

Tato bakalářská práce byla zaměřena na problematiku, která se týká pracovních sešitů pro děti předškolního věku, jenž jsou zaměřeny na přírodovědnou tematiku. Cílem mé bakalářské práce bylo tedy analyzovat a porovnat mnou vybrané pracovní sešity a následně vyhodnotit jejich didaktickou vybavenost.

Cílem teoretické části bylo sumarizovat poznatky o didaktickém uchopení práce učitele s pracovními sešity sešitech v podmínkách mateřských škol v ČR. V teoretické části mé bakalářské práce jsem se tedy zaměřila na vytyčení základních teoretických poznatků o teorii pracovního sešitu, o pracovním sešitu jako didaktickém prostředku a v neposlední řadě jsem se zaměřila na práci dětí předškolního věku s pracovními sešity.

Díky výzkumu v mé bakalářské práci jsem odpověděla na předem stanovené výzkumné otázky. V praktické části mé bakalářské práce se zabírám výzkumným souborem, analýzou a následným vyhodnocením pracovních sešitů dle didaktické vybavenosti. Do praktické části jsem si vybrala devět pracovních sešitů ze čtyřech různých nakladatelství. Sestavila jsem hodnotící arch, který má dvaceti čtyř komponentů. Dle těchto dvaceti čtyř komponentů jsem do hodnotícího archu zaznamenávala náležitosti každého z pracovních sešitů.

Na první výzkumnou otázku, která zní „*Jaké pracovní sešity jsou poskytovány dětem v posledním ročníku MŠ?*“ jsem si odpověděla, že v posledním ročníku mateřské školy můžeme použít např.: *Šimonovy pracovní listy 24*, *Šimonovy pracovní listy 26*, *Hrajeme si a učíme se 1*, *Hrajeme si a učíme se 2*, *S kamarády do školy (2.díl)* atd. Další výzkumnou otázkou byla „*Jak jsou v pracovních sešitech zastoupena přírodovědná témata?*“ Na tuto otázku jsem si odpověděla porovnáním devíti mnou vybraných pracovních sešitů. V každém pracovním sešitu je vždy trochu rozdílné zastoupení přírodovědných témat, některé pracovní sešity jsou zaměřené pouze na přírodovědné témata a některé pracovní sešity obsahují spíše jen pár pracovních listů s přírodovědnou tematikou. Pracovní sešit, který se celý věnuje přírodovědným tématům je například *Šimonovy pracovní listy 24* a *Velký, větší, největší Montessori sešit příroda*. Po analýze vybraných pracovních sešitů s přírodovědnou tematikou, kdy jsem se věnovala výpočtům didaktické vybavenosti, jsem vyhodnotila pracovní sešit *Velký, větší, největší Montessori sešit příroda*. Jeho didaktická vybavenost se rovná 83,33 %. Dle mého je tento zmiňovaný pracovní sešit nejvhodnější ze všech devíti, které byly analyzované a v každém případě bych doporučila právě tento pracovní sešit.

Jsem si jistá, že po obsahové analýze a porovnávání pracovních sešitů mohou tyto informace pomoci učitelům / učitelkám, ale i rodičům při výběru pracovních sešitů pro děti, které jsou zaměřené na přírodovědnou tematiku. Pomoci určitě mohou i z toho důvodu, že v našich dostupných místech, kde se dají právě tyto pracovní sešity koupit či objednat, není vždy pravidlem to, aby alespoň jeden pracovní sešit byl na prodejně, což by sloužilo k nahlédnutí. Dle mého je velmi důležité, aby nákupčí nahlédl do pracovního sešitu, a to před samotnou koupí pracovního sešitu.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1.] Altmann, A. (1975). *Metody a zásady ve výuce biologie*.
- [2.] Bönsch, M. (1974). *Zielorientiertes Lernen mit Hilfe spezieller Unterrichtsmethoden*. Ehrenwirth.
- [3.] Budíková, J., Kuncová, P., & Krušinová, P. (2004). *Je vaše dítě připraveno do první třídy?: [co potřebuje budoucí prvňáček umět a znát]*. Computer Press.
- [4.] Čapek, R. (2015). *Moderní didaktika: lexikon výukových a hodnoticích metod*. Grada.
- [5.] Šikulová, R., Brtnová Čepičková, I., & Wedlichová, I. (2007). *Kapitoly z předškolní pedagogiky*. Univerzita J.E. Purkyně.
- [6.] Hladílek, M. (1979). *Úvod do didaktiky* (2. vyd). Pedagogická fakulta.
- [7.] Chráska, M. (2016). *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu* (2., aktualizované vydání). Grada.
- [8.] Gavora, P. (2010). *Úvod do pedagogického výzkumu* (2., rozš. české vyd). Paido.
- [9.] Jančaříková, K. (2019). *Didaktické přístupy k přírodovědnému vzdělávání předškolních dětí a mladších žáků* (Druhé, rozšířené vydání). Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta.
- [10.] Janiš, K., & Ondřejová, E. (2006). *Slovník pojmů z obecné didaktiky*. Slezská univerzita, Filozoficko-přírodovědecká fakulta, Ústav pedagogických a psychologických věd.
- [11.] Kalhous, Z., & Obst, O. (2009). *Školní didaktika* (Vyd. 2). Portál.
- [12.] Kelinger, F. N. (1972). *Základy výzkumu chování: pedagogický a psychologický výzkum*. Přel. z angl. Academia.
- [13.] Kolláriková, Z., & Pupala, B. (Eds.). (2010). *Předškolní a primární pedagogika* (Vyd. 2). Portál.
- [14.] Knecht, P., & Janík, T. (2008). *Učebnice z pohledu pedagogického výzkumu*. Paido.
- [15.] Loveček, A., & Čadílek, M. (2005). *Didaktika odborných předmětů*. Brno: Akademické nakladatelství CERM.
- [16.] Maňák, J. (2003). *Nárys didaktiky* (3. vyd). Masarykova univerzita.
- [17.] Maňák, J., & Klapko, D. (Eds.). (2006). *Učebnice pod lupou*. Paido.

- [18.] Mrázová, L. (2013). Tvorba pracovních listů: metodický materiál. Moravské zemské muzeum.
- [19.] Průcha, J. (2017). Moderní pedagogika (Šesté, aktualizované a doplněné vydání). Portál.
- [20.] Průcha, J., Walterová, E., & Mareš, J. (2013). Pedagogický slovník (7., aktualiz. a rozš. vyd). Portál.
- [21.] Průcha, J. (1998). Učebnice: teorie a analýzy edukačního média: příručka pro studenty, učitele, autory učebnic a výzkumné pracovníky. Paido.
- [22.] Rambousek, V. (1989). Technické výukové prostředky. Státní pedagogické nakladatelství.
- [23.] Skalková, J. (2007). Obecná didaktika: vyučovací proces, učivo a jeho výběr, metody, organizační formy vyučování. Grada.
- [24.] Smolíková, K. (2006). Praktický průvodce třídním vzdělávacím programem mateřské školy. Výzkumný ústav pedagogický.
- [25.] Szimethová, M., Wiegerová, A., & Horká, H. (2012). *Edukačné rámce prírodovedného poznávania v kurikule školy*. OZ V4.
- [26.] Šimoník, O. (2005). Úvod do didaktiky základní školy. MSD.
- [27.] Thorová, K. (2015). Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt. Portál.
- [28.] Tymráková, I., Jedličková, H. & Hradilová, L. (2005). *Pracovní list a tvorba pracovního listu pro přírodovědné vzdělávání*. In Metodologické aspekty a výskum v oblasti didaktik přírodovědných polnohospodářských a příbuzných oborov. Nitra: Prirodovedec č. 171
- [29.] Vágnerová, M. (2000). Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří. Portál.
- [30.] Vališová, A., Kasíková, H., & Bureš, M. (2011). Pedagogika pro učitele (2., rozš. a aktualiz. vyd). Grada.
- [31.] York-Barr, J. (2006). Reflective practice to improve schools: An Action Guide for Educators. United States of America: SAGE Publications Ltd.
- [32.] Zujev, D., D. (1983). *Škol'nyj učebnik*. Moskva: Pedagogika.
- [33.] Žáčok, L. & Schlarmannová, J. (2004). *Metodika tvorby pracovných listov pre základné školy*. Komenský: Časopis pro učitele základní školy.

Internetové zdroje

[1] www.albatros.cz

[2] www.nomiland.cz

[3] www.portal.cz

[4] *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. (2018). Praha: MŠMT. Dostupné z <http://www.msmt.cz/file/45304/>

[5] Röken, F. (2015). *Worksheets for the classroom* [Online]. Goethe-Institut E. V., Redaktion Magazin Sprache. Dostupné z <https://www.goethe.de/en/spr/mag/20577548.html>

[6] www.svojtka.cz

[7] Szimethová, M., Wiegerová, A., & Horká, H. (2012). Edukačné rámce prírodovedného poznávania v kurikule školy. OZ V4. <http://hdl.handle.net/10563/18674>

[8] Wyels, C. (2011). *Engaging Students via In-Class Worksheets* [Online]. Mathematical Association Of America. Dostupné z <https://www.maa.org/programs/faculty-and-departments/curriculum-department-guidelines-recommendations/innovative-teaching-exchange/in-class-worksheets>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

AJ. – a jiné

APOD. – a podobně

ATD. – a tak dále

NAPŘ. – například

RVP PV – Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

TVP – Třídní vzdělávací plán

TZN – to znamená

TZV – tak zvaně

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1: <i>Šimonovy pracovní listy 24.</i>	38
Obrázek 2: <i>Šimonovy pracovní listy 22.</i>	40
Obrázek 3: <i>Šimonovy pracovní listy 26.</i>	42
Obrázek 4: <i>Hrajeme si a učíme se 1.</i>	43
Obrázek 5: <i>Hrajeme si a učíme se 2.</i>	45
Obrázek 6: Svět předškoláka.	46
Obrázek 7: Jaro léto předŠKOLÁKA.....	47
Obrázek 8: <i>Velký, větší, největší sešit Montessori příroda.</i>	49
Obrázek 9: <i>S kamarády do školy, 2. díl.</i>	50

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Didaktické prostředky - členění dle Šimoníka – školní budova a její uspořádání	15
Tabulka 2: Didaktické prostředky - členění dle Šimoníka – učební pomůcky	15
Tabulka 3: Didaktické prostředky – členění dle Šimoníka – didaktické techniky	16
Tabulka 4: Funkce učebnic v procesu vzdělávání (Maňák a kol., 2007, s. 15)	20
Tabulka 5: Zásady přírodovědného vzdělávání v MŠ – Jančaříková, 2010.	28
Tabulka 6: Nakladatelství Portál. A	53
Tabulka 7: Nakladatelství Portál. B	54
Tabulka 8: Nakladatelství Portál. C	54
Tabulka 9: Nakladatelství Portál. D	54
Tabulka 10: Nakladatelství Portál. E	55
Tabulka 11: Nakladatelství Portál. F	56
Tabulka 12: Nakladatelství NOMI. A	57
Tabulka 13: Nakladatelství NOMI. B	57
Tabulka 14: Nakladatelství NOMI. C	58
Tabulka 15: Nakladatelství NOMI. D	58
Tabulka 16: Nakladatelství NOMI. E	58
Tabulka 17: Nakladatelství NOMI. F	59
Tabulka 18: Nakladatelství Svojtka & Co. A	59
Tabulka 19: Nakladatelství Svojtka & Co. B	60
Tabulka 20: Nakladatelství Svojtka & Co. C	60
Tabulka 21: Nakladatelství Svojtka & Co. D	60
Tabulka 22: Nakladatelství Svojtka & Co. E	61
Tabulka 23: Nakladatelství Svojtka & Co. F	61
Tabulka 24: Nakladatelství Albatros. A	61
Tabulka 25: Nakladatelství Albatros. B	62
Tabulka 26: Nakladatelství Albatros. C	62
Tabulka 27: Nakladatelství Albatros. D	62
Tabulka 28: Nakladatelství Albatros. E	63
Tabulka 29: Nakladatelství Albatros. F	63
Tabulka 30: Graf - Portál	64
Tabulka 31: Graf – NOMI	65

Tabulka 32: Graf - Svojtka & Co.....	66
Tabulka 33: Graf – Albatros	66

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA 1: Z malého semínka

PŘÍLOHA 2: Motýli

PŘÍLOHA 3: Hodnotící arch

PŘÍLOHA P 1: Z MALÉHO SEMÍNKA

Z malého semínka

Baltazar sází semínko slunečnice.
Pořádně ho zalije vodou.
Co se postupem času stane? Vyprávěj, co vidíš.

PŘÍLOHA 2: MOTÝLI

Motýli

Prohlédni si denní motýly na této stránce.

Mají krásně barevná křídla.

 SVOJTKA&Co.
NAKLADATELSTVÍ

Motýl se během svého života proměňuje, mění svou podobu:

Z vajíčka motýla se vylihne housenka, která se živí rostlinami.

Housenka se zakuklí a v kukle se přemění na motýla.

Z kukly vyletí motýl. Denní motýli létají přes den.

PŘÍLOHA 3: HODNOTÍCÍ ARCH

Název PS	
Rok vydání	
Autor	
Počet stran	
Cena	

I. Aparát prezentace učiva

a. Verbální komponenty

Shrnutí učiva celého PS	
Shrnutí učiva dle témat	
Doplňující texty	
Vysvětlivky, poznámky	
Básničky, říkanky, písničky	

c. Obrazové komponenty

Ilustrace	
Obrázky	
Fotografie	
CELKOVÝ POČET KOMPONENTŮ E I	

II. Aparát řídicí učení

a. Verbální komponenty

Předmluva	
Návod k práci s PS	
Odlišení úrovní učiva	
Úkoly vyskytující se za témata	
Závěrečné úkoly	
Popis zadání úkolu	
Dostatečný prostor pro splnění úkolu	
Prostředky k sebehodnocení	
Výsledky úkolů	

b. Obrazové komponenty

Symboly vyznačující části PS	
Užití vlastního písma	
Využití přední / zadní obálky pro schéma	
CELKOVÝ POČET KOMPONENTŮ E II	

III. Aparát orientační

a. Verbální komponenty

Obsah PS	
Členění PS	
Členění dle ročního období	
Členění dle náročnosti	
CELKOVÝ POČET KOMPONENTŮ E III	